

Mag geven jou iets kosten?

THEMA: ORGAANDONATIE

Onder Weg

Inspiratie
voor
reisgenoten

06 OPINIE

Geven barmhartige Samaritanen ook hun organen?

De gelijkenis van de barmhartige Samaritaan doet een duidelijk appèl op ons: als je iemand tegenkomt die letterlijk of figuurlijk gewond is, word dan zijn of haar naaste en help. Maar geldt die oproep ook als iemand een orgaan nodig heeft en jij daarin kunt voorzien?

10 INTERVIEWS

'Ik heb een tweede leven gekregen'

Astrid Lindenhovius gaf een nier aan haar man en redde daarmee zijn leven. Aleida Sijl doneerde een nier aan de schoonmoeder van haar oudste zoon en veroorzaakte daarmee een lichamelijke wedergeboorte. Twee succesverhalen van twee overtuigde orgaandonoren. Maar waren er ook twijfels?

24 EYEOPENER

Het feest van de opstanding

Het is weer Pasen geweest. We vierden de opstanding van Christus uit de dood. Maar was dat eigenlijk een feest? Er klonken geen trompetten bij het open graf. Zelfs toen zijn leerlingen de opgestane Jezus zagen, twijfelden ze nog. En toch heeft hun geloofsverhaal de einden der aarde bereikt.

32 JEUGDWERK

Kennismaken met de kerk(dienst)

Voor veel kinderen is de crèche de plek waar ze voor het eerst kennismaken met de kerk. Welke indruk van de kerk krijgen de kinderen dan? Het is belangrijk dat de crèche een veilige plek is. Dan krijgen ze een goed gevoel bij de kerkelijke gemeenschap. Maar krijgen ze ook verteld waarom we samenkomen?

28 ONTMOETING

'Zeg soms gewoon: life sucks'

Voor Sabine van der Heijden – docent aan de Christelijke Hogeschool Ede en auteur – is vrucht dragen sinds haar bekering een centraal thema. Een tijd lang worstelde ze met het gegeven dat haar eigen moederschoot geen vrucht droeg. 'Ik heb geleerd dat je ook op andere manieren vruchtbaar kunt zijn.'

34 OPINIE

De preek als TED-talk

TED-talks zijn razend populair. Wekelijks verschijnen er nieuwe toespraken op TED.com, die honderdduizenden tot miljoenen keren bekeken worden. Blijkbaar maken ze ons nieuwsgierig en leergierig. Dat zit hem niet zozeer in het onderwerp, want een TED-talk kan werkelijk overal over gaan. Het zit in de manier van communiceren. Kunnen wij daar iets van leren met het oog op de preek in de kerkdienst?

14 INTERVIEW

'Deel je visie op het stervensproces'

'De Bijbel is op het punt van orgaandonatie niet concreet, dat maakt een weloverwogen keuze voor velen zo lastig.' De christelijke organisatie NPV – Zorg voor het leven heeft een welgemeend advies: 'Deel in ieder geval je visie op het stervensproces en de dood met elkaar.'

18 DUBBELGESPREK

Orgaandonatie: christelijke plicht of optie?

Op 13 februari stemde de Eerste Kamer in met de donorwet. Medio 2020 treedt die in werking. Vanaf dat moment ben je als volwassen Nederlander in principe orgaandonor, tenzij je aangeeft dat je dat niet wilt. Eerste Kamerlid Roel Kuiper van de ChristenUnie betreurt de wet, medisch technoloog Fokko Wieringa is er blij mee. Ze gaan in debat over de ethiek van orgaandonatie onder de nieuwe wet.

EN VERDER:4 **Praktijklokaal**14 **Redactioneel** Leendert de Jong17 **Nieuws**17 **Colofon**22 **Stimulans**23 **Column** Eline de Boo31 **Column** Maarten Verkerk

Stockbeelden: raciro/iStock (pagina 1); Kev Costello/Unsplash (pagina 4 boven); Pkw98/Wikimedia (pagina 4); carolynabooth/Pixabay (pagina 5 boven); MabelAmber/Pixabay (pagina 5); DieterMeyrl/iStock (pagina 6); PeskyMonkey/iStock (pagina 8); stefanamer/iStock (pagina 14); Rick Schroepel/Shutterstock (pagina 24); jarmoluk/Pixabay (pagina 33); retrorocket/iStock (pagina 35).

Wijsheid van Salomo

Het is nog maar twee maanden geleden dat de Eerste Kamer een nieuwe donorwet aannam. Kern van de wet is dat iedereen als orgaandonor wordt geregistreerd, tenzij je laat weten dat niet te willen. De aanname van deze wet deed veel stof opwaaien. Kan de overheid een dergelijke keuze voor haar burgers maken? Maar ook: wil ik wel als donor geregistreerd staan of heb ik bedenkingen? De wet vraagt om een keuze: wil je geen donor zijn, dan moet je dat aangeven.

In de afgelopen maanden bleek dat het maken van die keuze voor velen niet eenvoudig is. Dat blijkt ook uit een gesprek in deze editie van *OnderWeg* met de NPV – Zorg voor het leven. Er zijn veel afwegingen die een rol spelen, zoals het feit dat de ontvanger met het orgaan langer kan leven, de mogelijkheid dat familieleden door de medische handelingen rond het uitnemen van een orgaan niet goed afscheid kunnen nemen van hun stervende geliefde of de angst dat je ten onrechte (hersens)dood wordt verklaard. Wat weegt het zwaarst? Daar komt nog eens bij dat er in de Bijbel geen concreet gebod of verbod rond dit thema te vinden is. Dus wat moet je dan als christen doen?

Met deze *OnderWeg* willen we handvatten bieden om samen in gesprek te gaan over dit dilemma. Want dat is hoe dan ook nodig. Er komt een moment waarop we allemaal een keuze moeten maken: wat doe ik in reactie op deze donorwet?

In dit nummer bezint Maarten van Loon zich op de vraag wat de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan ons kan zeggen met het oog op orgaandonatie. Roel Kuiper en Fokko Wieringa gaan met elkaar in debat over de ethiek van orgaandonatie onder de nieuwe wet. Ook zijn er persoonlijke ervaringen te lezen van mensen die met orgaandonatie te maken hebben gehad.

Dit nummer biedt geen kant-en-klare antwoorden. Wel hoop ik dat de artikelen u verder mogen helpen in uw afwegingen. En ik bid voor ons allen om de wijsheid van Salomo – dat God ons mag helpen om te bepalen wat wijsheid is in deze situatie!

Debbie den Boer (NGK),
redacteur *OnderWeg*

NGK Assen: goede ervaringen met buddies

Jesca van Dijk begon vorig jaar in de NGK Assen met het leggen van verbinding tussen jongeren en volwassenen: 'Ik droom van een kerk waar jongeren hun vragen kunnen delen met mensen bij wie ze zich vertrouwd voelen. Ik droom van mooie relaties tussen jongeren en volwassenen. Relaties waarin jongeren hun geloof, twijfels, emoties en keuzes een plek kunnen geven.' Na een goed bezochte informatieavond ging een buddyproject van start, en er ontstonden mooie contacten. Op haar verzoek delen de deelnemers hun ervaringen. Een jongere: 'Inmiddels vind ik het fijn om met mijn buddy te praten en durf ik haar alles te vertellen. Sommige dingen zijn nou eenmaal wat lastiger te vertellen aan je familie bijvoorbeeld. Ik merk dat ik veel van haar kan leren, op verschillende gebieden, maar voornamelijk ook wel over "kerkelijke" dingen.' Ook van de andere kant bevalt het goed:

'Ik vind het leuk om een buddy te zijn, omdat ik dan wellicht iets voor een jongere kan betekenen, maar ook omdat ik dan wat meer feeling met de jeugd houd.'

>> *'Ik droom van mooie relaties tussen jongeren en volwassenen'* <<

Hoe geef je vorm aan het buddy zijn? Dat hangt af van de relatie die je opbouwt en hoe je die vormgeeft. Er moet niet te veel druk op staan. Het contact voor een nieuwe afspraak gaat gewoon via een appje bijvoorbeeld. Een buddy: 'Ik heb, denk ik, drie of vier keer met mijn jongere gesproken.

Ik laat het aan hem over wanneer hij weer samen wil komen. Hij stuurt me een berichtje en dan lunchen we in een eettentje.'

Er moet niet te veel druk op staan. Het contact voor een nieuwe afspraak gaat gewoon via een appje bijvoorbeeld.

GKv Arnhem zoekt verbinding met de stad

Bij een gemeenteproject gaan gemeentelieden een aantal weken intensief met elkaar aan het werk. Zo ook in de Koepelkerk (GKv) in Arnhem. Daar loopt twaalf weken lang het gemeenteproject 'Zie Jezus'. Dat komt

De Koepelkerk in Arnhem.

natuurlijk naar voren in de kerkdiensten, maar in het kader van het gemeenteproject trekken ze ook de stad en de natuur in. Zo werd een stadswandeling gedaan met als thema 'Zie Jezus in de geschiedenis'. In een oude stad als Arnhem is daar veel over te vinden. Oude kerken en gevelstenen getuigen onder andere van een eeuwenoude inzet voor mensen die het moeilijk hebben.

Binnenkort wordt een bezoek gebracht aan de daklozenopvang. Uit de aankondiging: 'In de gebrokenheid, de onmacht en het lijden van deze wereld wordt het koninkrijk van Jezus ook zichtbaar. Een groter contrast met zijn glorie kun je je haast niet indenken! Zijn voorkeur lijkt niet uit te gaan naar geslaagde projecten en succes-

volle mensen, maar naar wat in mensen-ogen vaak niet in tel is. Van Jezus zijn de woorden: elke keer als je iets goeds deed voor je naaste deed je iets goeds voor Mij (Matteüs 25:40).'

Ook gaan gemeentelieden op bezoek in de wijk de Geitenkamp, waar christenen al langer bezig zijn de buurt te omarmen, onder andere door gezamenlijke maaltijden. Andere onderdelen zijn een bezoek aan een klooster en een natuurwandeling. De Koepelkerk kent een eigen stadswerker, Wim Bos, die is aangesteld om verbindingen te leggen en te onderhouden tussen de stad en de kerk. Het is de bedoeling dat er foto's gemaakt worden van de projectonderdelen en aan het einde wordt er een boek van gemaakt.

Cultuurverschillen rond rouwdiensten

In het Deputatenoverleg Eenheid (kortweg: DOE) werken deputaten van CGK, GKv en NGK samen. Het DOE belegde recent een speciale bijeenkomst voor samenwerkingsgemeenten, waarin zij moeiten naar voren konden brengen die gepaard gaan met het meedraaien in verschillende kerkverbanden met verschillende regels en afspraken. Dat kan heel pijnlijk zijn, denk bijvoorbeeld aan de heel diverse manieren waarop het pastoraat aan homoseksuele gemeenteleden vorm krijgt.

Een ander thema kwam naar voren in de samenwerkingsgemeente-in-wording van de CGK en GKv in Stadskanaal. Dat betreft de verschillen tussen beide kerkverbanden in het omgaan met de samenkomst na het overlijden van een gemeentelid. Ds. Aad van Zuijlekom (GKv) wijst in het mededelingenblad op de uiteenlopende culturen daaromheen. Vroeger was het binnen de GKv vooral een bijeenkomst van de direct betrokkenen, soms alleen familieleden, tegenwoordig zijn er veel meer gemeenteleden aanwezig. Het is echt een zaak van de gemeente geworden. Binnen de CGK was

dat al zo. Daar kon voor een begrafenis een officiële dienst belegd worden. Binnen de GKv kan dat pas sinds 2014. De oude kerkorde bepaalde: rouwdiensten worden niet belegd. Angst voor mensverheerlijking speelde daarbij een rol. De nieuwe kerkorde brengt het echter positiever onder woorden: 'De kerk is met Woord en gebed rond het sterven van een gemeentelid aanwezig.' (Artikel C49)

» Angst voor mensverheerlijking speelde daarbij een rol <<

Dat biedt de mogelijkheid om te variëren en brengt de praktijken van beide kerken bij elkaar. Van Zuijlekom: 'Die aanwezigheid kan op verschillende manieren. Van een huiselijk samenzijn, een bezoek bij iemand die erg ziek is en gaat sterven,

'De kerk is met Woord en gebed rond het sterven van een gemeentelid aanwezig.'

tot een dankdienst voor het leven van iemand die overleden is. Hoe dan ook: als gemeente leef je mee met Woord en gebed. Verstandig om elkaar daarin ruimte te gunnen.' Mooi als dat een kerkdienst kan zijn. Maar als het toch een familiebijeenkomst is, ook goed. Tegelijk is de strekking van het kerkordeartikel breder dan de dienst/samenkomst na het overlijden: het gaat ook over het pastoraat daarvoor.

En verder

...kenden de samenwerkende GKv en NGK van Heerde en Epe naast speciale

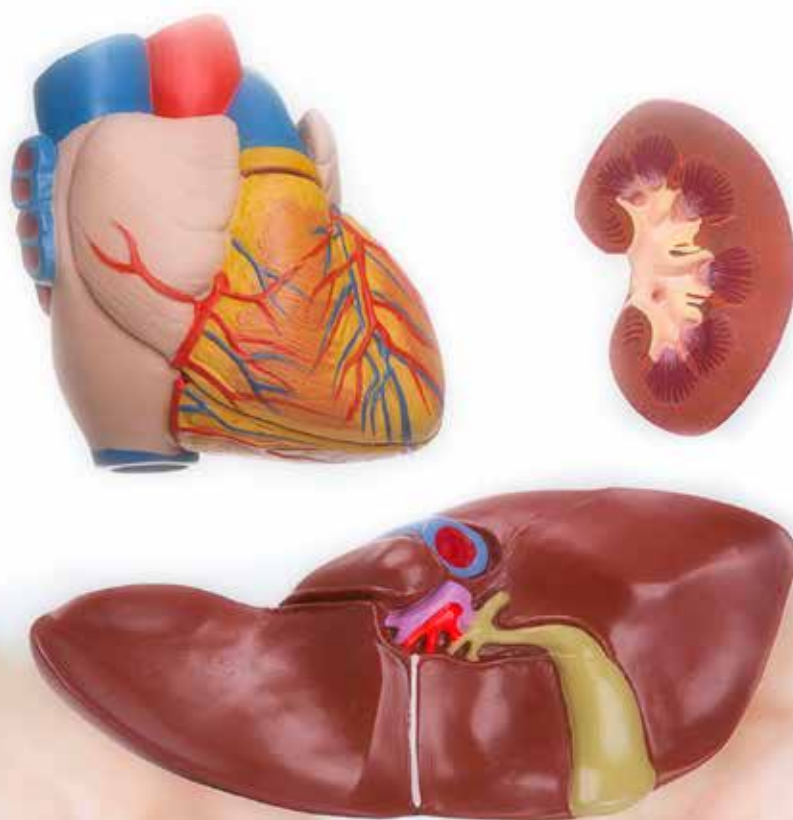

bijeenkomsten op Witte Donderdag en Goede Vrijdag ook wandelverspers. De gemeentes, die zich samen Veelkleurige gemeente 2.0 noemen, sloten daarmee aan bij het thema van de stille week: wandelen met God. 'We spiegelen onze levenswandel en mediteren lopend, denken na over de manier waarop wij geroepen zijn Hem na te volgen';
...begon de NGK Ermelo naar een oude kerkelijke traditie de paasviering om

7.30 uur op de begraafplaats. 'Te midden van hen die ons zijn voorgegaan willen we lezen en zingen over de opstanding van onze Heer en de toekomst die we verwachten omdat Hij de dood overwonnen heeft!';
...komt er een jeugddienst in de GKv Vrouwenpolder. Op zich niets bijzonders, maar deze dienst heeft als bijzonder onderdeel een 'oudermoment', in plaats van het meer gebruikelijke kindermoment.

Geven barmhartige Samaritanen ook hun organen?

Je naaste overkomt je

De gelijkenis van de barmhartige Samaritaan doet een duidelijk appèl op ons: als je iemand tegenkomt die letterlijk of figuurlijk gewond is, word dan zijn of haar naaste en help. Maar geldt die oproep ook als iemand een orgaan nodig heeft en jij daarin kunt voorzien?

tekst **Maarten van Loon**

Een groep theologiestudenten kreeg ooit de opdracht om een korte preek te maken over de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan (Lucas 10:25-37). Om de beurt liepen de studenten over een verlaten binnenplaats naar een ander gebouw om hun minipreek te houden. Telkens als een student over de binnenplaats liep, zakte een man – betrokken bij het experiment – in elkaar. De resultaten waren schokkend. Een deel van de studenten werd onder tijdsdruk gezet en werd verteld dat het om een belangrijke opdracht ging. Het andere deel werd niet onder druk gezet. Van die laatste groep hielp vrijwel iedereen. Van de eerste groep deed 90 procent niets. Ze negeerden de man; sommigen stapten zelfs over hem heen. Deze studenten werden dus niet de naaste van de in elkaar gezakte man, terwijl dat juist de kern van de gelijkenis is, zoals blijkt uit de vraag die Jezus na afloop stelt: ‘Wie van deze drie is volgens u de naaste geworden van het slachtoffer van de rovers?’ Je wordt iemands naaste. Daarbij vormen je naasten geen afgebakende groep: die wel, die niet. Die gedachte lijkt wel achter de vraag van de wetgeleerde te zitten: ‘Wie is mijn naaste?’ Hij suggereert dat je naasten een specifieke groep mensen vormen, zodat je precies weet wie je wel en niet moet helpen als de nood aan de man komt. Jezus laat zien dat het heel anders ligt. Je naaste overkomt je. Opeens is hij of zij daar en heeft hulp nodig. Jij kunt die geven. Doe je dat of

doe je dat niet? Zo ja, dan word je de naaste van die ander. Zo nee, dan ben je geen naaste voor die ander geweest. Elke situatie vraagt om een keuze: word ik de naaste van die ander? Word ik de naaste van die vrouw die onder erbarmelijke omstandigheden kleren moet naaien ergens in het Verre Oosten? Word ik de naaste van die koffieboer in Zuid-Amerika? Word ik de naaste van die dakloze die dag in, dag uit voor de supermarkt staat? Word ik de naaste van dat gezin met jonge kinderen waarvan de moeder heel hard een donororgaan nodig heeft? Op die laatste vraag wil ik aan het einde van dit artikel terugkomen, nadat we eerst dieper in deze gelijkenis zijn gedoken.

Gevaar

Het experiment met de theologiestudenten laat zien hoe snel we ons bewust doof houden. In de gelijkenis gebeurt dat wel heel extreem. We zijn allemaal verontwaardigd. Misschien dat Jezus het daarom wel zo extreem vertelt. Maar herkennen we ons, als we eerlijk zijn,

niet enigszins in de priester en de Leviet, en in de studenten uit het experiment? Zodra het me iets kost, krabbel ik terug, vraag ik me af of ik wel de aangewezen persoon ben om te helpen en kom ik met allerlei redeneringen waardoor ik te verontschuldigen ben. De priester en de Leviet – ambtsdragers nog wel – hadden vast ook belangrijke dingen te doen in het koninkrijk. Uitgerekend een Samaritaan, een ongelovige in de ogen van de Joden, iemand van een vijandig volk, zet zijn eigenbelang opzij en helpt. Wie weet wat het hem gekost heeft. Misschien brengt hij zichzelf wel in gevaar. Hij stopt op een gevaarlijke plek. Niet handig om daar lang stil te staan. Wie weet zijn de rovers nog in de buurt. Ook kost het hem geld. Hij betaalt de herberg en is bereid nog meer te betalen als dat nodig is. Verder kost het hem tijd, die hij misschien niet echt heeft. Mist hij nu een zakendeal? Ten slotte komt hij uit zijn comfortzone. Aangenomen dat de gewonde man een Jood is, helpt hij iemand van een vijandig volk met een heel ander geloof.

>>

>> Word ik de naaste van dat gezin met jonge kinderen waarvan de moeder heel hard een donororgaan nodig heeft? <<

Kortom, iemands naaste worden kan je heel wat kosten. En daar schrikken we vaak voor terug. We zeggen dat we de last niet kunnen dragen. Sorry.

Oefening

Natuurlijk zijn er grenzen aan wat je kunt doen. De Samaritaan hielp ook niet ongelimiteerd. In sommige situaties is het beste wat je kunt doen 112 bellen en de hulp overdragen aan mensen die daar veel geschikter voor zijn dan jij. De last die je op je schouders neemt, mag niet groter zijn dan wat je kunt dragen, anders ga je er zelf aan onderdoor. Maar mezelf kennende vind ik dat al snel het geval. Jezus bepaalt mij erbij dat het me best wat mag kosten. Iemands naaste worden kan pijn doen. Het kan opoffering vragen. Zo houdt Jezus jou en mij een spiegel

voor. Het verhaal begon met een gelovige vragensteller die net als ik het liefdegebod uit het hoofd wist op te zeggen, maar in het antwoord werden we geconfronteerd met twee gelovigen die een ernstig gewonde man links lieten liggen en een ongelovige man die deed wat hij moest doen: de naaste van iemand worden.

De vragensteller krijgt er overigens niet van langs. Hij wordt er juist opuit gestuurd: ga en doe net zoals die Samaritaan! Houd je oren en ogen open en bied hulp als je iemand tegenkomt die letterlijk of figuurlijk gewond is. Dat zal niet vanzelf gaan. Er is oefening voor nodig, waarbij het er vooral om gaat dat je de liefde van Jezus voor jou voelt en van daaruit bewogen raakt met anderen. Jezus is de grote barmhartige Samaritaan, die mij, gewond door de

zonde en de gevolgen daarvan, aantroflangs de kant van de weg. Hij liep niet met een boog om mij heen, maar nam de gestalte van een slaaf aan. Hij was rijk, maar werd arm en gaf zijn gelijkheid aan God op (Filippenzen 2). Vol ontferming gaf Hij zichzelf helemaal – met lijf en leden, lichaam en bloed. Iemands naaste worden kan heel wat kosten!

Ten diepste is de gelijkenis een uitnodiging om mens te zijn in de stijl van Jezus. Hij was met ontferming bewogen voor anderen. Voor Hem waren ze geen nummer. Herhaaldelijk merk je dat Hij de ander echt ziet.

Jezus nodigt ons uit om de ander door zijn ogen te zien. Dat vraagt dat je je ogen goed open houdt. Want niet iedereen die gewond is in dit leven roept heel hard au. Soms moet je die blik in de ogen zien. Soms moet je goed tussen de regels door luisteren. En je moet je ook willen laten raken. Dat kan gebeuren als ik Jezus zie. Als zijn liefde door mij heen gaat. Als ik kopje onder ga in de oceaan van Gods liefde en genade in Christus. Dat is de bron waaruit ik zelf ook liefde voor anderen mag opvatten, zodat ik hun naaste kan worden.

Opdracht

Mooi gezegd allemaal. Maar gaat het in de praktijk bij mij ook zo diep? Ik ben bang van niet. Tenminste, lang niet altijd. Ik heb vaak geen zin en moet me ertoe zetten. Ik zie het als mijn plicht, maar het gaat niet van harte. Onvoorwaardelijke liefde is zeldzaam. Daarom ben ik blij met de laatste woorden van Jezus: 'Ga heen, doe gij evenzo' (NBG-vertaling 1951).

We lezen dat de Samaritaan uit medelijden handelde. Hij liet zijn hart spreken en deed wat de andere twee nalieten. Maar als conclu-

sie zegt Jezus niet: het moet iets zijn wat uit je hart opkomt, anders heb ik liever niet dat je iemands naaste wordt. Nee, Hij zegt: je moet het gewoon doen. Liefhebben is een werkwoord, wordt wel gezegd. Je moet het leren, en je leert het door het te doen. De Bijbel spreekt veel over de liefde en liefhebben, maar anders dan bij ons gaat het niet zozeer om een gevoel, maar om een keuze. Je kiest voor liefhebben.

>> Mag het mij of mijn nabestaanden iets kosten? <<

Tallose keren krijgen we dan ook de opdracht om elkaar lief te hebben. We worden er dus opuit gestuurd. De NBV laat het 'ga heen' weg, maar het staat wel in de grondtekst. We worden er in dit leven opuit gestuurd om naar het voorbeeld van deze gelijkenis te handelen. Doe met Jezus op je netvlies wat je hand en het liefst ook je hart vinden om te doen.

Meer doen

Betekent dit nu dat je als orgaandonor moet laten registreren, omdat je alleen dan Jezus volgt? Je hoort dit misschien wel om je heen. Je opgeven als donor wordt dan gepresenteerd als de ultieme vorm van naastenliefde. Juist als christen zou je niet anders mogen en kunnen handelen. Maar is dat echt zo? Laat ik het persoonlijk maken. Ik heb nooit een donorcodicil opgesteld. In die zin ben ik dus niemands naaste geworden. Goede argumenten had en heb ik er eigenlijk niet voor. Het lijkt me, zonder dat ik me er echt over heb laten informeren, zo'n gedoe voor mijn nabe-

staanden en dat wil ik ze niet aandoen. De nieuwe wet dwingt mij dit te heroverwegen. Heel concreet kom ik voor de vraag te staan: wat betekent de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan voor hoe ik op deze wet reageer? Wil ik niet-donor blijven, dan zal ik actie moeten ondernemen en er bewust voor moeten kiezen om (mogelijk) niet de naaste te worden van iemand die één van mijn organen goed kan gebruiken. Terwijl die naaste er allang is en dringend hulp nodig heeft. Omgekeerd zou ik zelf maar wat graag gebruikmaken van een donororgaan, toch? Kortom, moet ik niet uit mijn comfortzone komen? Mag het mij of mijn nabestaanden ook iets kosten? De gelijkenis roept ons immers op ruimhartig te zijn. Voorgaande betekent voor mij niet dat orgaandonatie te allen tijde moet. Want ook mijn nabestaanden zijn mijn naasten, mijn directe naasten zelfs. Wat betekent het voor hen als mijn organen beschikbaar komen voor donatie terwijl ik stervende ben? Juist in de periode van besluitvorming over de recente wet heb ik getuigenissen gehoord die er niet om liegen.

Maar wat dan? Ben ik er klaar mee door te zeggen: ik ga voor mijn nabestaanden als meest directe naasten en laat die andere, onbekende, verre naasten gewoon maar even zitten? Nee, dat lijkt mij niet. Dan zou ik alsnog het concept van de wetgeleerde hanteren en mijn naasten begrenzen tot een afgebakende groep mensen. Dan overkomt mijn naaste mij niet meer.

Ik moet met de gelijkenis over de Samaritaan in hoofd en hart méér doen. En wat is dat meer? Ik denk eraan om de beslissing aan mijn nabestaanden over te laten. En van mij mogen zij heel duidelijk te horen krijgen – nu al, als het nodig is schriftelijk – dat ik er positief tegenover sta en het goed vind passen bij de Bijbelse basishouding van een christen. Dat ik graag bereid ben om een

orgaan ten goede te laten komen aan een naaste die zomaar, ongedacht, op mijn en hun pad komt.

Maarten van Loon is predikant van de GKv Dalfsen-Oost en redacteur van *OnderWeg*.

Webtips

- npvzorg.nl/thema/orgaandonatie
- orgaandonorjaofnee.nl
- www.youtube.com/watch?v=JA9cRhUP6M4
Een aangrijpend getuigenverslag van Anjo van de Mortel tijdens de bespreking van orgaandonatie in de Eerste Kamer.
- www.christenunie.nl/k/n88/news/view/1184682/454173/bijdrage-roelkuiper-aan-debat-over-orgaandonatie.html
De bijdrage van Roel Kuiper tijdens de wetsbespreking in de Eerste Kamer.
- www.protestantsekerk.nl/actief-in-de-kerk/bibliotheek/bibliotheek?q=Met-hart-en-nieren
Uitgave van de PKN over pastorale vragen rond orgaan- en weefsel-donatie.
- ernstleeftink.wordpress.com/2018/02/14/orgaandonatie-de-vrijblijvendheid-voorbij
Een blog over orgaandonatie van Ernst Leeftink.
- www.onderwegonline.nl/category/special-2017
In de OnderWeg-special van 2017 speelde de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan een grote rol. Via deze link vindt u alle specialartikelen.

Ervaringen met orgaandonatie

'Ik heb een tweede leven gekregen'

Astrid Lindenhovius gaf een nier aan haar man en redde daarmee zijn leven. Aleida Sijl doneerde een nier aan de schoonmoeder van haar oudste zoon en veroorzaakte daarmee een lichamelijke wedergeboorte. Twee succesverhalen van twee overtuigde orgaandonoren. Maar waren er ook twijfels?

tekst **Jordi Kooiman**

'Het is eigenlijk een simpel verhaal', vertelt Aleida Sijl (77) uit Zeewolde. 'Als je iemand kunt helpen, waarom zou je het dan niet doen?' Aleida ontmoette tijdens verjaardagen en kerst regelmatig de schoonmoeder (75) van haar oudste zoon en zag hoe slecht het met haar ging. 'Ze was mager en altijd moe, en had last van vreselijke jeuk. En terwijl wij lekker taart aten, kreeg zij een biscuitje. Op een gegeven moment had ze nog maar 5 procent nierwerking; dat is heel erg laag.' Het liet Aleida niet los en op een dag was het alsof ze God hoorde zeggen: geef jij een nier. 'De woorden vielen uit de hemel, en dus deed ik het', vertelt ze. 'De vraag is dan altijd nog of je met elkaar matcht, maar dat was natuurlijk het geval. Het kwam immers van boven.' Aan de donatie ging een lang traject vol

onderzoeken vooraf. Daarin bleek Aleida kerngezond. 'De dokter zei: het lijkt wel de nier van een 17-jarige. Ik had ook nog nooit in het ziekenhuis gelegen, tot een blindedarmonsteking afgelopen september. Ik kende het ziekenhuis alleen als verpleegkundige.'

Broodje kroket

De operatie vond op 12 december 2017 plaats. 'Ik was niet bang', vertelt Aleida. 'Ik ben tijdens het hele proces nooit bang geweest. Ik bad in de operatiezaal: "Heer, ik val zo in slaap, U bent bij mij."' Blijvende gevolgen heeft de donatie niet gehad. 'Je kunt met één nier makkelijk leven', zegt Sijl monter. 'Ik voel me net zo goed als voor de operatie. Verder vertrouwd ik erop dat alles goed gaat.' Voor de schoonmoeder van haar oudste zoon was de operatie levensverande-

Aleida Sijl doneerde een nier. 'Als het kon, zou ik het zo weer doen.'

rend. 'Ze maakte een lichamelijke wedergeboorte mee. De donornier begon gelijk te werken. De dag na de operatie kon ze al gewoon eten; iets wat ze in jaren niet gedaan had. Nog een dag later at ze een broodje kroket. Haar dochter kon haar ogen niet geloven.'

Aleida Sijl had nooit bedenkingen of twijfels over haar besluit. En de gevorderde leeftijd van zowel haarzelf als de schoon-

moeder speelde geen moment een rol. 'Het was een boodschap van boven, dus ik heb er nooit aan getwijfeld dat ik dit moest doen. Als het kon, zou ik het zo weer doen.'

Aleida is geregistreerd orgaandonor en heeft ook met het nieuwe wetsvoorstel van Pia Dijkstra geen moeite. 'Eigenlijk zouden veel meer mensen dit moeten doen. Er zijn zulke lange wachtlijsten.'

Toevallig

Als het om levensveranderende ervaringen gaat, kunnen Astrid Lindenhovius en Geert Bistervels volop meepraten. Het echtpaar uit Dalfsen, beiden dierenarts, leerde elkaar kennen tijdens hun studie. Ze werkten vervolgens bij dezelfde dierenartsenpraktijk, tot Geert al vroeg arbeidsongeschikt werd verklaard vanwege problemen met zijn knieën en rug.

>>

Tegengeluid: te weinig preventie, te weinig voorlichting

Vanuit de gedachte dat voorlichting beter is als die niet wervingsgericht is, probeert de Stichting Bezinning Orgaandonatie sinds 1998 een duidelijk en volledig beeld van orgaandonatie te schetsen. 'Ons doel is teleurstellingen voorkomen', zegt voorzitter Abele Reitsma.

Abele Reitsma staat kritisch tegenover de medische stand. 'Tot mijn dertigste vertrouwde ik blind op artsen, maar toen is er iets gebeurd waardoor ik zeer voorzichtig ben geworden', vertelt hij. Hij is niet tegen alle vormen van orgaandonatie, maar heeft 'te veel gezien, gehoord en gelezen' om zich als orgaandonor te registreren. Hij vindt dat de gezondheidszorg te veel gericht is op de behandeling van symptomen en wil dat systeem niet in stand houden. 'Slechts een klein percentage van de orgaandonaties is nodig door een aangeboren aandoening, in de meeste andere gevallen is het een gevolg van onze industriële leefstijl. Als we dichter bij de schepping zouden leven, zouden we veel ziektes voorkomen. Een onderzoek wees ooit uit dat het Daniëldieet – tijdelijk alleen

groente en fruit – bij 70 procent van de mensen diabetes en hart- en vaatziekten laat verdwijnen.'

Met de Stichting Bezinning Orgaandonatie richt Reitsma zich hoofdzakelijk op de bezinning rond orgaandonatie door hersendode mensen. Hij vertelt dat je in zo'n situatie niet op een normale manier afscheid kunt nemen van de geliefde. Je maakt het overlijden niet mee, omdat het lichaam levend gehouden wordt tot het orgaan eruit genomen is. Lang niet iedereen weet dat.

'Mensen melden zich goedbedoelend aan, maar door te weinig voorlichting ontstaan soms teleurstellingen. We krijgen niet zo veel meldingen hierover binnen, maar de verhalen die we horen, gaan over mensen die onder druk gezet worden en geen nee durven zeggen, mensen die teleurgesteld worden doordat ze geen afscheid kunnen nemen en mensen die empathie missen in de gesprekken met artsen.'

Een bekend voorbeeld is het verhaal van Anjo van de Mortel, die haar teleurstellende ervaring tegenover de NOS uit de doeken deed (nos.nl/artikel/2132185-mensen-hebben-

Abele Reitsma.

geen-idee-van-de-impact-van-orgaandonatie.html). Negen jaar geleden moest zij voor haar hersendode man een beslissing nemen over donorschap. Ze zei ja, maar was zich onvoldoende bewust van de gevolgen. Haar man overleed op de operatiekamer, zonder dat zij erbij mocht zijn. 'Ik nam afscheid van een warm lichaam', zegt ze. 'Ik heb niet goed afscheid kunnen nemen. Dat voelt nog steeds als een gemis.'

Reitsma onderstreept het belang van goede voorlichting. 'Volledige voorlichting is bijna onmogelijk, omdat het zo veel detailkennis vereist, maar evenwichtige voorlichting is mogelijk en belangrijk. Wij staan dan ook niet achter het nieuwe wetsvoorstel van Pia Dijkstra.'

Niet van deze wereld

Test. Hoeveel nieuwsbrieven krijg jij per week in je mailbox? Lees je die aandachtig door? Stel je het op prijs dat je deze informatie ontvangt? Wat mij betreft: ik krijg te veel nieuwsbrieven. Ik lees slechts een deel ervan. En nee, ik vind de ontvangst niet leuk meer.

Tenzij... ik echt iets met een organisatie heb en die club erin slaagt om met een belangrijk item te beginnen. Dat geldt regelmatig voor informatie van een beweging in Israël die zich richt op de verzoening tussen Joden en Palestijnen. De organisatie wordt gevormd door Palestijnse christenen en messiasbelijdende Joden. De scope is breder: ook seculiere Joden en Palestijnen laten zich inspireren door het appèl op verzoening.

Kort na Pasen kreeg ik opnieuw informatie binnen. Het was ook toen al onrustig aan de grens door het protest van het Palestijnse Hamas. En waar ging het nieuws van de bevriende organisatie over? Over Joodse en Palestijnse zakenmensen en jeugdleiders die elkaar in die week ontmoetten: om elkaar te leren kennen, over moeilijke kwesties te spreken en om te zoeken naar verandering. Als ik zoiets lees, denk ik: waar haal je de moed vandaan om dit te doen? Eigenlijk is dit toch niet van deze wereld?

>> Toen dacht ik: u bent echt niet van deze wereld <<

Niet van deze wereld. In het normale spraakgebruik staat de uitdrukking voor 'wereldvreemd', 'je snapt het niet'. Indirect linkt de uitdrukking naar de Bijbel waarin over leerlingen van de Heer gezegd wordt dat zij in de wereld zijn, maar 'niet bij deze wereld horen'. Niet van deze wereld. Ik geef twee alledaagse voorbeelden. Een indrukwekkend voorbeeld: de Franse politiemann die de plaats van een gegijzelde vrouw innam en zijn leven verloor. Een negatief voorbeeld: de topbestuurder van een bank die een absurde salarisverhoging voor zijn topman bleef verdedigen en niets snapte van de ontstane commotie. Toen dacht ik: u bent echt niet van deze wereld.

Niet van deze wereld. De uitdrukking geldt ook voor Pasen en voor de ruimte die daarmee is ontstaan voor wie zich overgeeft aan de Heer van Pasen. Wat toen gebeurde, was niet van deze wereld. Het is wel voor de wereld, voor jou, voor mij. Bizar.

Leendert de Jong,
hoofdredacteur *OnderWeg*

'Bij één van de röntgenonderzoeken kwam toevallig een nierafwijking boven water', vertelt hij. 'De arts zei dat ik met deze nieren geen 60 zou worden. Dat was een heftige mededeling.'

Een eerste bloedonderzoek wees uit dat Geerts nierfunctie al behoorlijk verminderd was. Het was duidelijk dat hij zelfs met allerlei medicatie uiteindelijk voor de keuze tussen dialyse of transplantatie zou komen te staan. 'De eerste prognose was dat ik rond 2025 of 2030 in de gevarezone zou komen, maar door onbekende oorzaken ging het veel sneller. In 2013 zei de dokter: dit gaat niet goed.'

Verdrinken

Familieleden komen vaak het eerst in beeld bij het zoeken naar een orgaandonor, maar je mag het hun niet zelf vragen. 'Gelukkig bood mijn broer spontaan zijn nier aan', zegt Geert. 'Helaas werd bij hem een beginnend nierprobleem ontdekt. En mijn jongere broer voelde geen noodzaak om te doneren. Hij was er bang voor. Dat was heel moeilijk voor ons.' De klok tikte door en Geerts bloedwaardes werden

>> *'Ik dacht stiekem: gelukkig, dan hoef ik het niet te doen'* <<

iedere maand slechter. 'Toen zei Astrid tegen me: "Ik wil nog wel een tijdje met je door en wil het ook gezellig houden." Ze heeft zich laten onderzoeken en bleek supergezond te zijn. Ook qua bloedgroep waren we een goede match. De vreugde was groot.' Astrid: 'Toen Geerts broer zijn nier aanbod, dacht ik stiekem wel: gelukkig, dan hoef ik het niet te doen. Je probeert er toch onderuit te komen. Maar toen dat niet lukte, was er geen keuze. Als je iemand ziet verdrinken, spring je toch in het water om te helpen? En op dat moment vond ik het ook hartstikke mooi dat ik kon helpen. Sommige mensen vinden dat je niet in een gezond lichaam – door God geschapen – mag snijden, maar de lieve Heer heeft ons hersencellen gegeven om dit soort ingrepen mogelijk te maken.'

Bijzonder stel

Astrids geloof speelde geen directe rol bij de afweging

Geert Bistervels voelde zich na het ontvangen van de nier van zijn vrouw Astrid een ander mens. 'Ik voelde me gelijk goed. Ik liep door het ziekenhuis te springen.'

om wel of niet haar nier te doneren. 'Je moet gewoon helpen, iets doen', zegt ze. 'Maar toen de operatie eraan zat te komen, ging ik wel op mijn knietjes: of God ons en het chirurgische team nabij wilde zijn. Ik beleefde het als een spannende wedstrijd. Thuis ben ik een behoorlijke regelneef, maar hier moest ik de touwtjes uit handen geven. We hadden veel vertrouwen nodig – "Help, Heer, help ons!" – en kregen dat ook. Dat viel op bij de artsen. Ze vonden ons een bijzonder stel.'

De operatie werd gezegend en Geert werd als een ander mens wakker. 'Ik voelde me gelijk goed. Ik liep door het

ziekenhuis te springen. Ik kon opeens alles weer. Dat was een heel bijzondere ervaring. Ik heb een tweede leven gekregen. Als Astrid dit niet had gedaan, had ik de 60 niet gehaald. Ik vind dit de ultieme vorm van naastenliefde.'

In huis

De eerste maanden na de operatie leefden Astrid en Geert op een wolk. 'Vanuit onze familie- en vriendenkring kwam ook veel bewondering', zegt Astrid. 'We kregen meer dan 350 kaarten en veel mensen in Dalfsen zeiden er in het voorbijgaan iets over.'

Inmiddels is de situatie gewoner geworden, al probeert Geert zich er steeds van bewust te zijn dat zijn donor bij hem in huis woont. 'Ik ben dankbaar voor wat ze gedaan heeft en wil dus goed voor de nier zorgen. Ik ben bijvoorbeeld heel bewust met mijn voeding bezig. Ik wil niet dat Astrid zegt: "Dáár heb ik mijn nier niet voor afgegeven."' 'Toch is de nier nu officieel van hem', zegt Astrid. 'Daar is weleens een zaak over geweest. Een man begon na een

transplantatie veel te drinken. De uitspraak was dat dat zijn recht is, het is zijn nier geworden. Soms zeg ik tegen Geert dat hij iets beter niet kan eten en dan broemt hij weleens...'

Psychologisch getest

Astrid en Geert zijn zich ervan bewust dat hun ervaring bovengemiddeld positief is. Geerts bloedwaardes zijn uitzonderlijk goed. Dat is lang niet altijd het geval. Soms reageert iemands lichaam minder goed op de donornier en is er levenslang medicatie tegen afstoting nodig. Soms duurt het herstel van de operatie ook langer en vaak ontwikkelt de ontvanger van de nier suikerziekte. Ondanks die kanttekeningen zou Astrid iedereen die twijfelt – wel doneren, niet doneren – als advies geven: gewoon doen. Daarbij zou volgens het echtpaar de 'altruïstische donatie', waarbij je niet weet wie de nier ontvangt, beter in beeld moeten komen. 'Voor velen is dat nog een stap te ver', zegt Geert. 'Meestal speelt dit onderwerp pas als iemand in je omgeving ermee te maken krijgt. Doneren aan iemand die je niet kent, is heel lastig. Maar je zou er veel mensen mee kunnen redden. De wachtlijsten zijn lang.'

'We kennen een vrouw die dit heeft gedaan', zegt Astrid. 'Heel nobel, vind ik. Je wordt in zo'n geval wel uitgebreid onderzocht. Je wordt zelfs psychologisch getest. Ze willen weten waarom je zo iets doet.'

Astrid en Geert delen af en toe hun ervaringen op informatieavonden in ziekenhuizen. Ze worden ook weleens gevraagd om te praten met mensen die twijfelen. Een oproep die ze iedereen willen meegeven: 'Een levende donatie heeft veel meer kans van slagen dan een donatie na overlijden. Dat is iets om over na te denken.'

Jordi Kooiman is zelfstandig journalist en eindredacteur van *OnderWeg*.

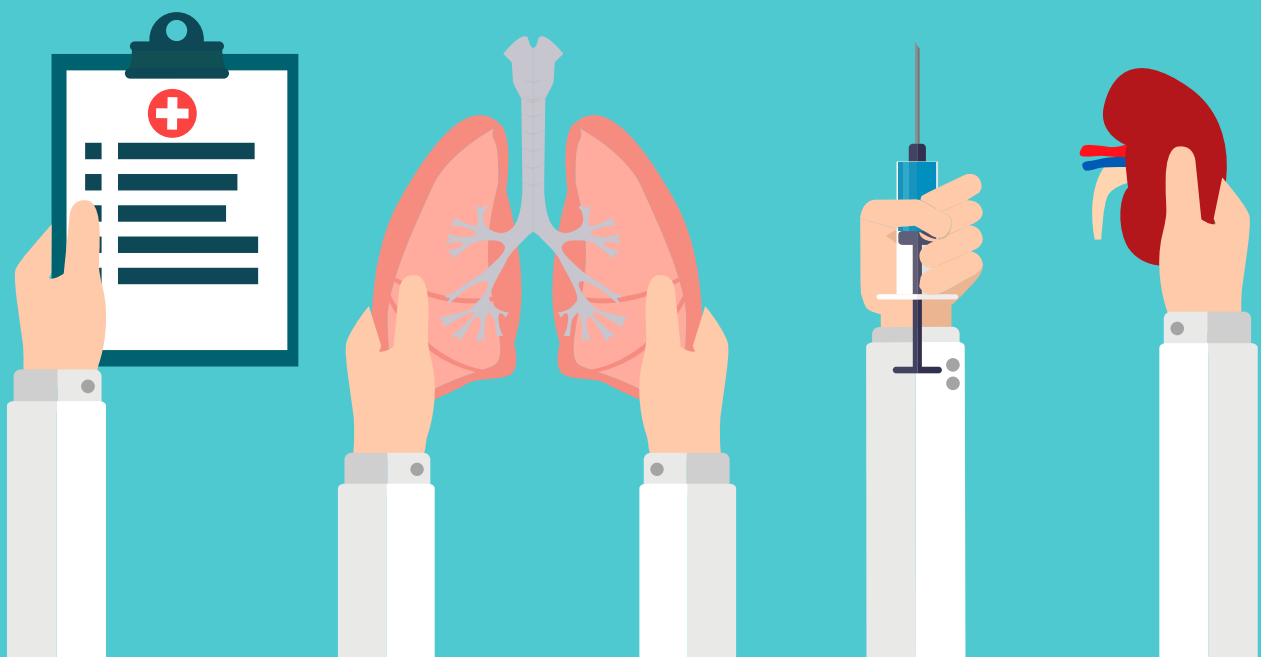
>> *'Ik wil niet dat Astrid zegt: "Dáár heb ik mijn nier niet voor afgegeven"'* <<

‘Deel je visie op het stervensproces’

‘De Bijbel is op het punt van orgaandonatie niet concreet, dat maakt een weloverwogen keuze voor velen zo lastig.’
De christelijke organisatie NPV – Zorg voor het leven heeft een welgemeend advies: ‘Deel in ieder geval je visie op het stervensproces en de dood met elkaar.’

tekst **Jan Kas**

In de week waarin de Eerste Kamer instemde met het wetsvoorstel van Pia Dijkstra (D66) voor een actief donorregistratiesysteem hadden de medewerkers op het kantoor van NPV – Zorg voor het leven (voorheen de Nederlandse Patiëntenvereniging) in Veenendaal het extra druk. ‘Er was een behoorlijke piek aan vragen over orgaandonatie’, herinnert beleidsadviseur Charlotte Ariese-van Putten zich. ‘Hoewel die stroom weer wat gestabiliseerd is, leeft het thema enorm. Helemaal nu de overheid met de nieuwe wet een systeemverandering doorvoert. Er wordt echt een keuze van je gevraagd. Die urgentie voelen mensen absoluut, zo merken we.’

Ook het aantal verzoeken om lezingen over orgaandonatie is opvallend hoog, vertelt Ariese. ‘We trekken veel het land in voor presentaties voor jeugdverenigingen, vrouwengroepen en kerkelijke gemeenten.’ Zelf verzorgt ze onder meer gastlessen op scholen en spreekt ze met enige regelmaat voor kerkelijke 16+-groepen. ‘Leidinggevend denken blijktbaar: die leeftijd van 18 komt er voor onze jongeren aan, straks krijgen ze een registratieformulier thuis gestuurd. Daar moeten we mee aan de slag.’ Orgaandonatie is een concreet medisch-ethisch onderwerp, waarover een gesprek met jongeren goed mogelijk is, is Ariese ervaring. ‘Zeker voor hen voelt het spreken over het levenseinde en de dood nog ver weg. Door dat registratieformulier komt het ineens heel dichtbij. Vaak zwengelen we de discussie aan met stellingen. “Een christen moet altijd uit naastenliefde voor orgaandonatie kiezen” bijvoorbeeld. Of: “Als je een donororgaan wilt ontvangen, moet je ook zelf donor zijn.” Het levert mooie en inhoudelijke gesprekken op.’

Onwetendheid

Een standpunt over orgaandonatie bepalen is voor velen niet eenvoudig. Vandaar dat veelvuldig een beroep op de advies-

>> ‘Doet een arts nog wel zijn best voor mij als ik donor ben?’ <<

lijf van de NPV wordt gedaan. Ariese krijgt vragen als: ik vind het erg moeilijk om te kiezen, kunnen jullie met mij meedenken? En: wat zegt de Bijbel over orgaandonatie? ‘Er zijn ook heel praktische vragen’, zegt ze. ‘Hoe praat ik er met mijn kinderen over? Hoe verloopt zo’n donorprocedure? Doet een arts nog wel zijn best voor mij als ik donor ben? Ik wil mijn organen wel beschikbaar stellen voor een familielid of bekende als dat nodig is, maar liever niet voor een onbekende, is dat mogelijk? Wanneer is iemand hersendood? Er is nog veel onwetendheid rondom orgaandonatie.’

Taboe

Angst is een belangrijke reden om geen orgaandonor te zijn, bleek uit een recente peiling onder circa duizend NPV-leden. ‘Men is bang dat men ten onrechte (hersen)dood wordt verklaard’, verduidelijkt Ariese. ‘Daarnaast vinden sommigen dat je gepaste afstand moet houden op het moment dat iemand de grens van leven en dood overgaat. Weer anderen willen hun naasten het donorproces besparen. Voor nabestaanden kunnen de medische handelingen rond het uitnemen van de organen inderdaad het afscheid nemen verstoren. Alleen al daarom sporen we mensen aan om hun visie op het stervensproces en de dood met elkaar te delen. Als nabestaanden weten dat orgaandonatie een bewuste keuze van de overledene was, is het voor hen veel makkelijker om die handelingen een plekje te geven dan als iemand zich er niet zo over heeft uitgesproken.’ Ariese constateert wel een taboe rond het levenseinde. ‘Mensen vinden het moeilijk om er samen over te spreken. Hoe moet de begrafenis verlopen? Welke zorg wil ik nog ontvangen? Wel of niet

reanimeren? Orgaandonatie hoort daar ook bij. Het gesprek erover wordt vaak vooruitgeschoven, totdat je ermee te maken krijgt. Het is niet per se gemakzucht als er nog geen keuze is vastgelegd. Mensen vinden een keuze heel ingewikkeld. Ze nemen het formulier en de bijbehorende toelichting door, denken erover na, leggen de papieren terzijde, pakken ze later weer op. Het is vaak een rijpingsproces en er is behoefte aan meer en verdiepende informatie. Onze indruk is dat het gesprek over orgaandonatie een keuze bevordert.’

Ingrijpend

NPV – Zorg voor het leven spreekt zich niet voor of tegen uit. ‘Nergens in de Bijbel is een concreet gebod of verbod te vinden. Dat maakt een weloverwogen beslissing voor velen lastig’, aldus Ariese. >>

Charlotte Ariese-van Putten: ‘Het thema leeft enorm. Er wordt echt een keuze van je gevraagd, die urgentie voelen mensen.’

‘Het doneren van organen bestond in de tijd van de Bijbelschrijvers nog niet en je moet daarom voorzichtig zijn met het toepassen van teksten die bijvoorbeeld over verminking gaan. Met de Bijbel in de hand is de één voor en de ander tegen orgaandonatie. Er bestaat geen eenduidige christelijke visie op donatie en transplantatie. Christelijke ethiek is verantwoordelijkheidsethiek. Zowel gever als ontvanger zet die stap samen met anderen en met God. Wij reiken mensen handvatten aan om zelf een weldoordachte keuze te maken.’

Voor veel christelijke voorstanders is de liefde voor en de solidariteit met de ander een wezenlijk motief voor orgaandonatie. Ariese: ‘Een mensenleven kan gered worden omdat een ander zijn hart of long geeft. Het maakt wel uit of je voor of na je dood een weefsel of een orgaan afstaat. Bij leven kun je bewust een daad van naastenliefde stellen. Je draagt daarvoor zelf de consequenties. Na je dood ben je er niet meer van

>> ‘Het kan voelen alsof hij nog leeft op het moment dat hij naar de operatiekamer gaat’ <<

bewust. Dan vraagt orgaandonatie ook veel naastenliefde van nabestaanden. Als kort na het overlijden organen of weefsels moeten worden weggehaald, kan dat voor hen ingrijpend zijn. Het is ook lastig om een geliefde los te laten bij wie het hart nog kloppend wordt gehouden. De patiënt is overleden omdat hij hersendood is, maar het kan voelen alsof hij nog leeft op het moment dat hij naar de operatiekamer gaat voor het uitnemen van de organen.’

Stof

Gearzeld en geworsteld wordt er volgens Ariese ook ten aanzien van de integriteit van het lichaam. ‘Christenen

geloven dat zij hun lichaam van God hebben gekregen. Dat geeft aanleiding tot vragen. In hoeverre is het lichaam zo persoonlijk dat het alleen jezelf toebehoort? Staat het je vrij om een deel daarvan aan een ander te geven? Zo ja, maakt het nog uit op welk moment? Is het bijvoorbeeld anders na je dood, als je zelf geen aantasting van je integriteit ervaart? En heeft een hart bijvoorbeeld een andere waarde dan weefsel van de huid? Voor sommigen voelt dat zo, omdat de Bijbel zo vaak in beeldspraak over organen spreekt. Maar een tekst over “vernieuwing van het hart” gaat niet over orgaandonatie.’

Christenen denken heel verschillend over die lichamelijke integriteit. ‘Volgens de één ligt de zeggenschap over het lichaam bij de schepper, voor én na de dood. Volgens de ander mag je het geschapen lichaam juist inzetten om anderen te helpen en daarmee de schepper te eren’, zegt Ariese.

Ze vervolgt: ‘Uit de Bijbel blijkt wel duidelijke waardering voor het menselijk lichaam. Niet alleen je geest, ook je lichaam is waardevol. Tegelijk zal het lichaam na de dood tot stof vergaan: het is ook betrekkelijk. Bij sommigen leeft de huiver of het wegnemen van organen van invloed is op het opstandingslichaam waar de Bijbel over spreekt. Maar volgens de Bijbel krijg je bij de wederopstanding een nieuw en ander lichaam. Je kunt je afvragen of je oude lichaam na de dood intact moet blijven of dat je delen ervan juist mag inzetten om een ander het leven te redden.’

Jan Kas is freelance journalist.

‘Met het nieuwe systeem verdwijnt het element van naastenliefde’

NPV – Zorg voor het leven is geen voorstander van het nieuwe systeem van actieve donorregistratie, waarvoor de Eerste en Tweede Kamer kozen en dat in 2020 van kracht wordt. Bij actieve registratie worden niet-geregistreerde burgers herhaaldelijk per brief benaderd om hun keuze kenbaar te maken. Reageert iemand uiteindelijk niet, dan wordt hij of zij geregistreerd als donor.

‘Wij zijn voor individuele keuzevrijheid en daarom tegen actief registreren’, zegt Charlotte Ariese-van Putten. ‘Orgaandonatie moet een actieve gift zijn, iets wat je doet uit naastenliefde en niet onder overheidsdwang. Met het ja-tenzij-systeem verdwijnt het element van naastenliefde helemaal. Alleen als je bezwaar hebt, kom je in actie.

Dat vinden wij principieel onjuist. Een overheid moet haar grenzen kennen. Ze kan mensen aanspreken en aansporen tot keuzes, ondersteund met wervende campagnes, maar je keuze laten vastleggen in een donorregister is echt aan mensen zelf.’

Bovendien, stelt de NPV, ‘ligt het gevaar op de loer dat kwetsbaren, zoals verstandelijk beperkten en ouderen zonder goed sociaal netwerk, de dupe worden. Zij begrijpen al die brieven van de overheid mogelijk niet.’

Vrijwilligheid houdt voor de christelijke organisatie geen vrijblijvendheid in, benadrukt Ariese. ‘Wij hebben er altijd voor gepleit dat iedereen tijdig over orgaandonatie nadenkt en een weloverwogen keuze maakt. Wat ons betreft had dat zo moeten blijven.’

Ledental NGK stabiel

Het aantal NGK-leden is in 2017 vrijwel gelijk gebleven. Dat blijkt uit het nieuwe *Informatieboekje* voor deze kerken.

Daarmee wordt de trend van de afgelopen jaren voortgezet, waarbij kleine dalingen en stijgingen van het ledental elkaar afwisselen. De NGK telt nu 33.041 leden, 46 minder dan 5 jaar geleden.

Het ledental van de NGK is stabiel dan dat van de CGK en de GKv. Blijkens het *Jaarboek 2018* telde de CGK eind 2017 72.394 leden, bijna 2.000 minder dan 5 jaar geleden. De GKv had eind 2017 116.820 leden, ruim 5.000 minder dan eind 2012.

In 2017 was het aantal leden dat vanuit andere kerken naar de NGK kwam groter dan het aantal NGK-leden dat naar andere kerken vertrok (732 tegenover 576). De nieuwe leden kwamen vooral uit de PKN, de GKv en de CGK. Het aantal NGK-leden dat naar evangelische gemeenten overstapte was groter dan het aantal leden dat vanuit die gemeenten naar de NGK kwam.

In 2017 werden 21 buitenkerkelijken NGK-lid. Maar liefst 342 mensen verlieten de NGK zonder zich bij een andere kerk aan te sluiten.

'Predikantschap wordt teamwerk'

Het predikantschap moet veel meer teamwerk worden, vindt Stefan Paas. Hij bepleitte dat op 13 april op een congres van de CGK, GKv en NGK over de veranderingen rond het predikantschap. Volgens Paas kan één persoon onmogelijk voldoen aan de eisen die goed opgeleide en mondige gemeenteleden in onze complexe samenleving aan de predikant stellen. 'Kies als gemeente daarom eerder voor twee deeltijders dan voor één voltijder en laat een theologisch geschoolde kracht gemeentelijke (pastorale of liturgische) teams van pastorale en andere vrijwilligers toerusten', aldus Paas. Ook ziet hij in de toekomst gemeenten uit verschillende kerkverbanden bij elkaar in de buurt stedelijke of regionale teams vormen.

Komen en gaan

Verbonden aan de GKv Waardhuizen: kandidaat H.T. Wendt (Kampen).

Redactionele wisselingen

Per 1 april zijn Esther de Hek en Pieter Kleingeld toegetreden tot de kernredactie. Esther neemt de plaats van Ad de Boer in binnen de tweekoppige hoofdredactie. Terug van weggeweest is Pieter Kleingeld, predikant van de NGK Oegstgeest; hij was eerder redactielid van *Opbouw* en later ook van *OnderWeg*. Uit de kernredactie vertrekt Jolyn van Varik-Nysink. Door met name veranderde werkomstandigheden moest zij afscheid nemen. We zijn haar dankbaar voor haar werk ten behoeve van *OnderWeg*.

Leendert de Jong, hoofdredactie

Kernredactie

Bram Beute, Debbie den Boer, Esther de Hek (hoofdredacteur), Peter Hommes, Leendert de Jong (hoofdredacteur), Pieter Kleingeld, Erik Koning (eindredacteur), Jordi Kooiman (eindredacteur), Maarten van Loon, Karel Smouter, Tineke Verhoeff (beeldredacteur thema).

Brede redactie

Kernredactie plus Rob van Houwelingen, Hans Schaeffer, Peter Strating, Hans Vel Tromp.

Medewerkers

Ad de Boer, Eline de Boo, Han Hagg, Myriam Klinker-De Klerck, Jan Kuiper, Roel Kuiper, Almatine Leene, Bas Luiten, Jan Mudde, Maurits Oldenhuis, Anko Oussoren, Wim van der Schee, Joost Smit, Paul Smit, Jeroen Sytsma, Roel Venderbos, Maarten Verkerk, Martine Versteeg, Dick Westerkamp, Jeannette Westerkamp-Stegeman.

Redactieadres

t Hazeveld 115, 3862 XA Nijkerk, 033-750 67 87, redactie@onderwegonline.nl.

Lezersservice

Voor abonnementen, adreswijzigingen, opzeggingen en bezorgklachten: SPAbonneeservice, A. van Leeuwenhoekweg 34, 2408 AN Alphen aan den Rijn, 088-1102060, administratie@onderwegonline.nl.

OnderWeg in braille, grootletter en audio

OnderWeg is beschikbaar in passende leesvormen bij de Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden (CBB). Neem voor meer informatie contact op met de CBB: 0341-565499.

Abonnementenprijzen

Jaarabonnement: € 48,50 (studenten € 24,25,- / Europa € 85,- / buiten Europa € 115,-).

Halfjaarabonnement € 26,75.

Abonnement OnderWegOnline: € 37,50.

Proefabonnement: drie maanden gratis.

Neem voor het afsluiten van een abonnement contact op met de lezersservice (zie hierboven) of vul uw aanvraag online in op www.onderwegonline.nl.

IBAN: NL89INGB0000404945 t.n.v. Gereformeerde Persvereniging OnderWeg.

Persvereniging

OnderWeg is een uitgave van de Gereformeerde Persvereniging OnderWeg.

Informatie: Marga van Gent-Petter (secretaris), persvereniging@onderwegonline.nl.

Bestuur Persvereniging

Bernard Bos, Marga van Gent-Petter, Aad Lootens, Hillie van de Streek en Tjirk van der Ziel.

Adverteren

Nico Postuma, 06-139 959 05, adverteren@onderwegonline.nl.

Zie voor de formaten, tarieven en verschijningsdata www.onderwegonline.nl/adverteren.

Vormgeving

Bredewold. Creatie, web & print. Postbus 86, 8090 AB Wezep, 038-376 33 90, fax 038-376 53 03, onderweg@bredewold.nl, www.bredewold.nl.

Technische realisatie en druk

Zalsman B.V., Steinfurtstraat 1, 8028 PP Zwolle, Postbus 1025, 8001 BA Zwolle, 038-467 00 70.

www.onderwegonline.nl

www.facebook.com/onderwegonline

www.twitter.com/onderwegonline

Orgaandonatie: christelijke plicht of optie?

Op 13 februari stemde de Eerste Kamer in met de donorwet. Medio 2020 treedt die in werking. Vanaf dat moment ben je als volwassen Nederlander in principe orgaandonor, tenzij je aangeeft dat je dat niet wilt. Eerste Kamerlid Roel Kuiper (links) van de ChristenUnie betreurt de wet, medisch technoloog Fokko Wieringa (rechts) is er blij mee. Ze gaan in debat over de ethiek van orgaandonatie onder de nieuwe wet.

tekst Embert Messelink
beeld Sahil Aamir Fotografie

Roel: 'Ik heb me natuurlijk verdiept in de vraag hoe je als christen tegenover orgaandonatie staat. Het gaat in de discussie om het beschikbaar stellen van je organen na je overlijden. Het christelijk geloof wijst dat niet af. Het is geoorloofd om te doen: je stelt iets van je lichaam beschikbaar om het leven van een ander te redden. Dat kan heel goed vanuit een christelijk motief. Christus roept ons op om anderen te dienen met wat we hebben. Het valt onder rentmeesterschap: hoe ga je om met alles wat je hebt? Daar valt ook je lichaam onder.'

Is het een daad van gehoorzaamheid om je organen te doneren?

Roel: 'Nee, het is een daad van verantwoordelijkheid, maar geen christelijke plicht. Of je die daad kunt stellen, hangt af van veel verschillende zaken. De conditie van je lichaam bijvoorbeeld, maar ook je gevoel, je overtuiging of de reactie van je omgeving. Sommigen beargumenteren dat je identiteit, je wezen, is verbonden met je lichaam. Of ze beargumenteren vanuit de opstanding uit de doden dat ze hun organen niet willen doneren. Of ze voeren sociale en pastorale redenen aan: hoe zit het met de rouwverwerking van nabestaanden? Het is in de christelijke ethiek vaak zoeken geweest rond dit onderwerp.'

>> *'Ik vind het on-Bijbels om iets weg te gooien waar een ander dringend om verlegen zit'* <<

Fokko: 'Eens met Roel, het is inderdaad geen daad van gehoorzaamheid. Ik zou in sommige van die gevallen wel de discussie met mensen willen aangaan, afhankelijk van hun argumentatie. Ik spreek bijvoorbeeld wel mensen die zeggen: "Mijn lichaam moet compleet zijn bij de opstanding." Dan zeg ik: "Dat is dan toch vreselijk jammer voor die zending die door een leeuw werd verslonden. Geloof je echt dat hij niet compleet bij de opstanding zal verschijnen?" Ik vind het on-Bijbels om iets weg te gooien waar een ander dringend om verlegen zit. Kun je dan zomaar zeggen: mijn christelijk geloof verbiedt me om mijn organen te doneren? Ik ben het dus eens met Roel als hij aangeeft dat het christelijk geloof geen beletsel is om voor orgaandonatie te kiezen.'

Roel: 'Toch ken ik vanuit mijn eigen omgeving intelligente, gelovige christenen die niet tot het besluit van orgaandonatie kunnen komen. Het is voor niemand een gemakkelijk besluit. Het gesprek erover voeren is goed, ontzettend belangrijk. Maar ik doe dat niet om hen tot een andere keuze te brengen, ik respecteer hun besluit.'

Hebben jullie jezelf geregistreerd als orgaandonor?

Fokko: 'Het zou mijn eer te na zijn als ik het niet was. Ik ben betrokken bij pogingen om een draagbare kunstnier te ontwikkelen. In de tussentijd zie ik mensen met wie ik optrek achteruitgaan. Sommigen zijn zelfs al overleden. Ik ken iemand die door diabetes zijn nierfunctie verloor en uiteindelijk zijn beide benen moest opgeven. Hij zegt: "Ik ga het waarschijnlijk niet meer meemaken dat jullie dat apparaat klaar hebben, maar ga er vooral mee door!"'

Roel: 'Ik ben inderdaad ook zelf donor. Ik vond het wel een grote beslissing. Het is sowieso niet fijn om zo sterk na te denken over je levenseinde. Het is een situatie die je ook niet kunt overzien. Maar dat heeft mij niet tegengehouden: er gaan mensen dood die nu op wachtlijsten staan en die ik zou kunnen helpen door mijn organen na mijn dood te doneren. Daar ligt mijn voornaamste motief. Maar ik heb er ook begrip voor als mensen het niet doen.'

Fokko: 'Natuurlijk vind ik ook dat je elke beslissing moet respecteren, ook als iemand besluit geen orgaandonor te worden. Predikanten moeten niet van de kansel roepen: "Als je geen orgaandonor bent, zit je fout." Dat kan niet, het is een eigen keuze.'

Roel: 'Toch heb je eerder wel gezegd dat Gods wet ons verplicht om orgaandonor te zijn.'

Fokko: 'Nee, zo heb ik het niet gezegd. Ik heb gezegd dat ik een "automatisch nee, tenzij" on-Bijbels vind. Ik zie de nierpatiënten, ik spreek ze, ik neem afscheid van ze. We hebben ongelooflijk veel haast om betere oplossingen voor hen te vinden. Ik heb daarom ook Paulus aangehaald, vanuit 1 Korintiërs 15:50 en 2 Korintiërs 5:1: we hebben ons lichaam na ons sterven niet meer nodig. Ik heb met zo'n tekst weleens iemand ter plekke kunnen overtuigen. Maar natuurlijk respecteer ik het als iemand ethische bezwaren houdt.'

Roel: 'Ik vind het belangrijk dat we wegblijven uit een sfeer van geestelijke dwang. Dit is een gewetensbeslissing van mensen die hun rentmeesterschap willen vormgeven. Als ze anders beslissen en willen worden begraven met al hun organen, is dat hun keuze.'

Zijn er organen die je sowieso niet moet willen doneren?

Roel: 'Vroeger werd wel aangevoerd dat hersenen en geslachtsdelen zozeer je identiteit bepalen dat je die niet kunt doneren. Maar als je je opgeeft, verschijnt er een lijstje organen waar deze twee niet op staan. Sommige mensen voeren gevoelsmatige redenen aan en doneren bijvoorbeeld liever niet hun hart. Maar principieel gesproken maakt het niet uit. In de Bijbel wordt beschreven dat lichamen soms worden gebalsemd. Dan worden alle organen uitgenomen.'

Fokko: 'Ik hoor nog weleens dat mensen een uitzondering

maken voor hun ogen, die men liever niet wil missen vanwege de aanblik voor nabestaanden. Ik houd me zelf vooral bezig met de ontwikkelingen rondom de nieren, die vaak gebruikt worden voor donatie. Voor het doneren van het hart is een vrij ingrijpende operatie nodig: het openen van de borstkas. Overigens stellen chirurgen er een eer in om alles zo netjes mogelijk te herstellen. Zij beseffen dat mensen waardig afscheid moeten nemen.'

Roel: 'Het is belangrijk om niet alleen in medisch-technische termen te spreken over het lichaam. Het is niet "maar een lichaam", maar een geschenk van God. Het lichaam wordt volgens de Bijbel gezaaid. Dat is iets heel existentieels. Vaak vindt het stervensproces plaats te midden van geliefden. Daarom is het ongelooflijk belangrijk dat er van tevoren over gesproken wordt. In gezinnen, families, aan keukentafels en in de kerk. Als je de keuze maakt om je organen te doneren, neem je anderen daarin mee. Het kan gebeuren dat iemand zwaargewond op een brancard ligt in een ziekenhuis, dat hij nog in leven wordt gehouden om zijn organen en dan wordt weggenomen bij de familieleden. Dat is heel ingrijpend. Daar moet je het met elkaar over hebben.'

Fokko: 'Die persoon is dan technisch gezien al gestorven.

Maar hij is nog warm, de apparatuur zorgt ervoor dat de borstkas nog op en neer gaat. Het kan inderdaad heel moeilijk zijn om dan te accepteren dat iemand al is overleden.'

Laten we even terugblikken op de donorwet. Roel, waarom was die wet zo'n groot probleem voor je?

Roel: 'Ik ben voorstander van orgaandonatie. Maar ik heb principiële bezwaren tegen een wet die bepaalt dat de overheid voor je kiest. Maak je geen keuze, dan word je geregistreerd alsof je geen bezwaar hebt. Ook als je niet op overheidsinformatie reageert, word je geregistreerd als donor. Je kiest dus niet zelf, er wordt voor je gekozen. Dat kan wat mij betreft niet als het gaat om zoiets persoonlijks als je eigen lichaam. Orgaandonatie vergt een persoonlijke beslissing.'

Fokko: 'De overheid vraagt eigenlijk: "Maak een keuze. Laat dat niet liggen. Schuif het niet voor je uit. Nee is nee, ja is ja." Die keuze wordt gerespecteerd. En als je niks van je laat horen, veronderstelt de overheid instemming. De overheid moet aan ieders belangen denken, ook aan die van de mensen op de wachtlijst.'

Roel: 'In de medische wereld is niet veronderstelde instemming, maar geïnformeerde instemming de morele standaard. Je moet persoonlijk en welbewust hebben ingestemd.'

Fokko: 'Maar als je niet reageert en je niet registreert, word je onder deze wet ook niet expliciet als orgaandonor geregistreerd.'

Roel: 'Er wordt wel iets voor je bepaald: je wordt geregistreerd als "hebbende geen bezwaar". Ik zou het prima vinden als we een wet zouden hebben die registratieplicht regelt. Maar dat is helaas buitengewoon moeilijk te regelen. Want welke sanctie zou je willen toepassen als iemand het niet doet? Toch zou zo'n wet beter zijn dan de wet die we nu hebben.'

En als we mensen die zich laten registreren als orgaandonor belastingkorting geven?

Roel: 'Dan gaan ze zich omwille van het geld opgeven als donor. Dat wil je ook niet.'

Fokko: 'Dat moeten we inderdaad niet doen. Orgaandonatie is geen koehandel. Het blijft een daad van naastenliefde, ook als het anoniem gebeurt. De orgaanwet is daarom wat mij betreft een stap vooruit. Ideale wetten bestaan niet. Ja, misschien na vijftig jaar discussie. Maar intussen zie ik mensen doodgaan.'

Roel: 'Er zijn wel kansen om het systeem dat er al is te optimaliseren. Ook nu al stelt een arts na het overlijden van iemand de vraag aan nabestaanden: wat vindt u als familie, mogen we organen gebruiken? Dat leidt nu nog tot heel veel familieweigeringen: meer dan 60 procent weigert als de vraag onverwacht komt. Ik denk dat we dat zouden kunnen terugdringen door het stimuleren van gesprekken in familiekring. Ook nu deze nieuwe wet op komst is, lijkt me dat belangrijk. Maar denk ook na over andere factoren: de organisatie van de gezondheidszorg, het aantal verkeersdoden, de vraag wanneer mensen in het ziekenhuis kunnen overlijden en wanneer niet, de voorlichting verbeteren. Er is wel geopperd om iedere keer dat mensen hun rijbewijs of paspoort verlengen een folder mee te geven: ben je al orgaandonor? Al die mogelijkheden zijn al eerder geopperd en kunnen tot verbetering leiden. Maar de vergaande stap van deze donorwet heeft men toen niet willen zetten.'

Nu ligt de wet er wel, hij is democratisch aangenomen. Wat nu?

Fokko: 'Nu de wet is aangenomen, is het inderdaad belangrijk dat er een goede en zorgvuldige campagne komt. Je zou kwetsbare groepen ook van deze wet moeten uitsluiten. Als je dement bent of psychiatrisch patiënt kun je niet zomaar in het register worden opgenomen als je niks hebt laten horen. Laten we met zijn allen de veilige kant aanhouden.'

Roel: 'Laat de voorlichting inderdaad zo goed mogelijk zijn. Ik denk overigens dat het een illusie is dat je iedereen goed kunt voorlichten. We creëren met deze wet een ongewisse en ongewenste situatie. Al ben ik wel blij met alle bewustwording en discussies rondom deze wet. In de media is die

discussie gevoerd, maar ook in christelijke kring. Laten we dat nog veel meer doen. In kerkelijk verband moeten we het hierover hebben, in preken, tijdens gemeenteavonden. Het zijn ingewikkelde morele kwesties die niet onbesproken kunnen blijven. Ik heb zelf ervaren hoe goed het is om als politicus te kunnen terugvallen op ethici en op gesprekken in de kerk over orgaandonatie en naastenliefde, persoonlijke verantwoordelijkheid en de taak van de overheid.'

>> *'Niet veronderstelde instemming, maar geïnformeerde instemming is de morele standaard'* <<

Fokko, een zorgvuldige campagne? Of nu zo snel mogelijk het nieuwe systeem in werking zetten?

Fokko: 'De orgaanwet is aangenomen, maar wel met een nipte meerderheid: 38 stemmen voor, 36 stemmen tegen. Dat brengt een grote verantwoordelijkheid met zich mee. Wat mij betreft moet er uiterste zorgvuldigheid betracht worden bij het invoeren. Je zou kunnen zeggen dat het wetsvoorstel het voordeel van de twijfel heeft gekregen. Eigenlijk ben ik er zo wel blij mee. Zo'n wet mag ook niet te makkelijk passeren. Vanuit de medische wereld zeg ik: wees ervan overtuigd dat medici er een eer in stellen om met grote zorgvuldigheid aan de uitvoering van deze wet mee te werken.'

Roel: 'Ik zou christenen willen oproepen om nu bewust over hun keuze na te denken. Laat het niet gebeuren dat je je toch zomaar in een register bevindt. Kies bewust om je te laten registreren als donor of kies bewust om dat niet te doen. Een meerderheid in de achterban van de ChristenUnie vindt de huidige wet niet goed, is mijn indruk. Een minderheid vraagt zich af: kunnen we niet over onze principiële bezwaren heenstappen? Moet het motief van naastenliefde en bereidheid om een ander te helpen niet het zwaarste wegen? Ik heb die geluiden ook zeker gehoord. Ik concludeer dat de gezindheid van voor- en tegenstanders van deze wet dezelfde is. Het schort niet aan de motieven. De verschillen zitten hem in de vraag of deze wet, deze maatregel, verantwoord is.'

Embert Messelink is zelfstandig tekstschrijver.

Lees-, kijk- en luistertips voor geloofs- en gemeenteopbouw

tekst **Debbie den Boer**

Opletten tijdens de preek

Eenkele weken geleden kwam één van de kinderen uit onze gemeente trots naar mij toe om haar prekenschrift te laten zien. Een boekje, zo legde zij uit, dat haar helpt om de kerkdienst mee te beleven. Het boekje, geschreven door Nieske Selles-ten Brinke, bevat vragen, opdrachten en puzzeltjes over de liederen die gezongen worden, de gelezen Bijbelgedeelten, de preek en

andere onderdelen van de dienst. De bedoeling is dat kinderen de opdrachten tijdens de preek maken, zodat zij hun aandacht er beter bij kunnen houden en het hun beter lukt om iets van de preek te onthouden. In 2015 verscheen bij Boekencentrum het eerste boekje in deze serie, met de titel *Mijn eigen prekenschriftboek*. Afgelopen jaar kwam daar *Mijn nieuwe prekenschriftboek* bij.

Kijken naar de toekomst

Nederlanders zijn over het algemeen niet erg hoopvol over de toekomst. En niet zonder reden; er zijn voldoende redenen om grote zorgen over de toekomst te hebben. Dat gold ook voor auteur Reinier Sonneveld toen hij vader werd. Wat gaat zijn gezin in de toekomst meemaken? Is er hoop en wat betekent het om hoopvol te leven? Hij schreef er een boek over: *Gids voor de laatste dagen* (uitgegeven bij Buijten en Schipperheijn). In dit boek evalueert Sonneveld de mondiale ontwikkelingen binnen de technologie en de cultuur – maken die ons echt welvarender of gelukkiger? Tegelijkertijd gaat het boek over Gods koninkrijk, waar we nu al een glimp van mogen opvangen en dat straks ten volle zal doorbreken. Een ander boek dat ons bekend wil maken met het spreken van de Bijbel over de toekomst is het dagboek *Op weg naar de grote morgen*, onder redactie van M. van Campen en J. Hoek (verschenen bij uitgeverij Groen). De schrijvers van dit dag-

boek dagen hun lezers uit om het te lezen als een speurtocht naar het Bijbelse toekomstbeeld. Dag na dag wordt een stukje toegevoegd en ontdek je steeds meer welke hoop wij mogen hebben in het uitzien naar de toekomst van Jezus Christus.

Als God kiest...

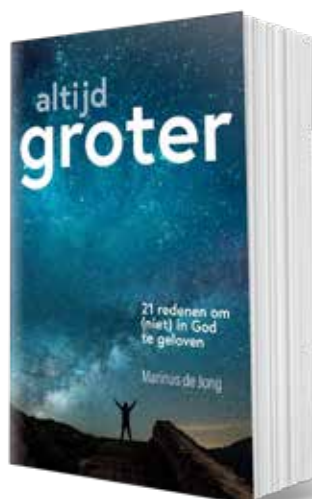
Eén van de meest besproken thema's in de kerkgeschiedenis is de uitverkiezing. Het is tegelijkertijd ook één van de meest moeilijke thema's. Want wat betekent het nu dat God kiest? En welke rol speelt de eigen verantwoordelijkheid van de mens daarin? Welke waarde heeft het gebed voor (klein)kinderen, van wie sommigen dicht bij God leven en anderen het geloof helemaal kwijt zijn? Als handreiking voor persoonlijke verdieping

of gezamenlijk gesprek rondom dit thema schreef Roel Meijer het boekje *Ik kies jou. Samen in gesprek over de uitverkiezing* (verschenen bij uitgeverij Vuurbaak). Het boekje bevat vier hoofdstukken over allerlei vragen rondom Gods uitverkiezing. Elk hoofdstuk bevat een Bijbelstudie, gevolgd door een aantal vragen of stellingen ter bespreking of om persoonlijk over door te denken. Daarnaast biedt elk hoofdstuk een zevendaags leesrooster en bevat het fragmenten uit de Dordtse Leeregels.

Waarom zou je (niet) in God geloven?

Op de populaire Amerikaanse nieuwswebsite Huffingtonpost.com zijn 21 redenen te vinden om niet in God te geloven. Hoe kan God bijvoorbeeld goed zijn terwijl er zo veel kwaad is? En wat te denken van de Bijbel; er zijn toch zo veel heilige boeken? En de intuïtie dat God bestaat, die is biologisch goed te verklaren. Theoloog Marinus de Jong bespreekt in zijn boek *Altijd groter. 21 redenen om (niet) in God te geloven* (uitgeverij Vuurbaak) alle 21 redenen die Huffingtonpost.com geeft. Zijn insteek is daarbij niet om te laten zien dat de redenen niet waar zijn of (het tegenovergestelde) om te concluderen dat geloven in God onzin is. Nee, De Jong gaat op zoek naar hoe deze redenen ons kunnen helpen om onze gedachten over de ongrijpbare God te scherpen. Eerder schreef De Jong al enkele blogs voor *Visie* over de 21 redenen om niet in God te geloven. Deze blogs zijn terug te lezen via visie.eo.nl/bloggers/marinus-de-jong.

>> Column

Koekiemonster

Elke week zie ik het jochie bij de koffietafel in de kerk zijn zakken vol koekjes proppen. Een paar minuten later komt hij terug voor een nieuwe voorraad, de kruimels nog om zijn mond. 'Nee, wij lunchen nooit op zondag', hoor ik zijn moeder tegen iemand vertellen als ik met mijn bekertje thee langs haar loop. Ik houd even in. Zal ik haar terloops zeggen dat het serveren van een broodje thuis best een goed idee is, omdat haar kind duidelijk wel trek heeft rond deze tijd? Nee, dat klinkt veel te bemoeierig. Misschien moet ik een keer haar zontje aanspreken en zeggen dat één koekje genoeg is en er dan voor anderen ook iets overblijft. Maar ik vind het zelf ook niet fijn als anderen mijn kinderen opvoeden.

We hebben de opvoedkring van onze gemeente nieuw leven ingeblazen. Er is maar zelden gelegenheid om dieper in te gaan op kwesties die spelen in onze gezinnen. Politiek correct respecteren we ieders keuzes in de opvoeding; onzekerheden, vragen of kritiek slikken we in. We snappen het ook wel, die keuze voor de openbare school om de hoek. En het zal best goedkomen met de verkering met dat niet-gelovige vriendje. En elke avond Bijbellezen aan tafel, dat is met ons volle leven van tegenwoordig toch niet vol te houden?

>> Elke avond Bijbellezen aan tafel, dat is toch niet vol te houden? <<

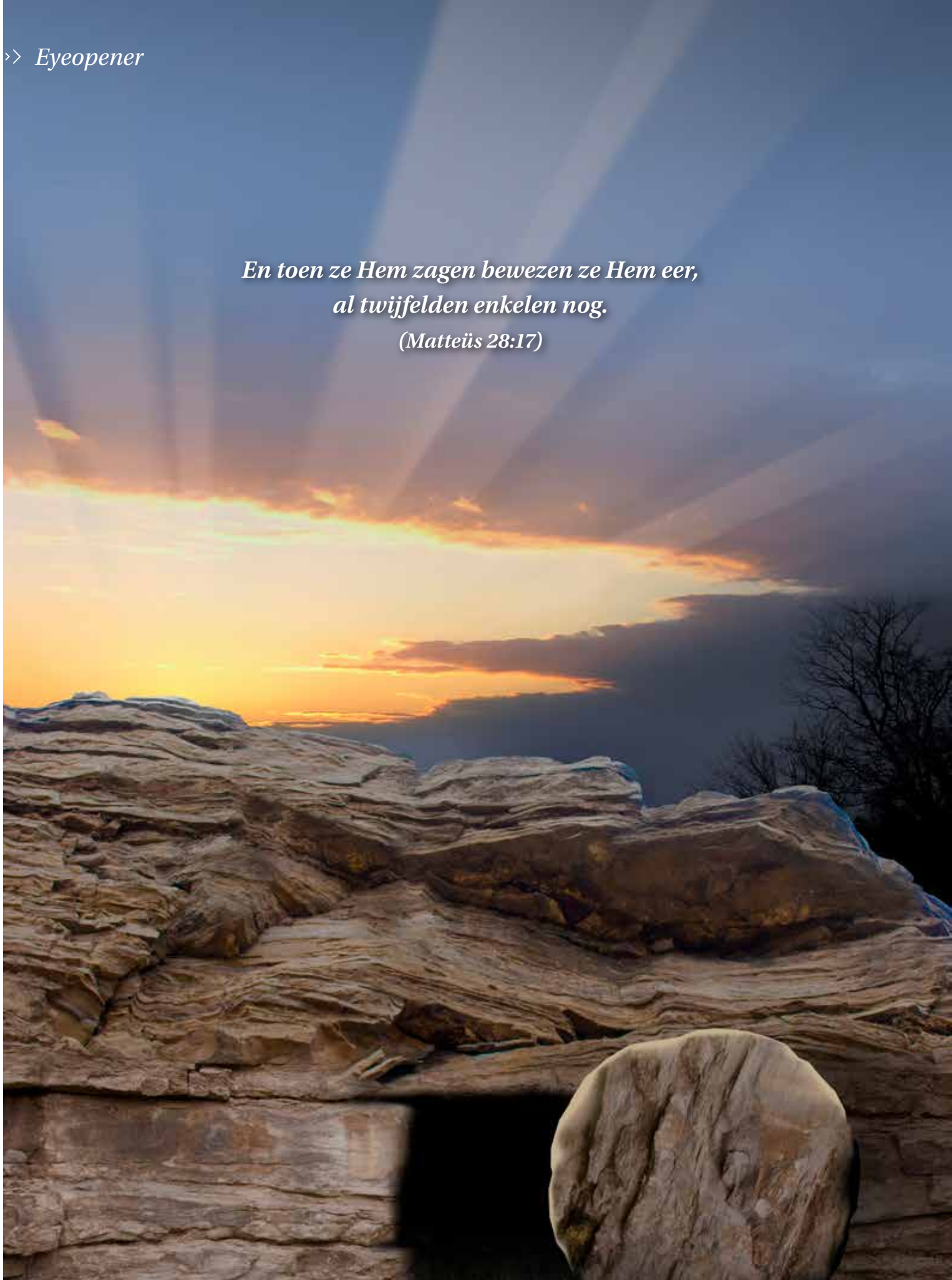
De individualiteit van onze cultuur is geruisloos de kerk binnengeslopen. Ja, we beloven als gemeente de doopouders bij te staan in de geloofsopvoeding, maar bieden we een zichtbaar worstelende moeder hulp aan, of willen we haar niet verder in verlegenheid brengen? Missen we echt de tiener die we al een paar weken niet meer in de kerk zien? In de Bijbel leefden degenen die bij God hoorden in een hechte gemeenschap, waarbij het vanzelfsprekend was dat je naar de kinderen van de ander omkeek. Dat zou in de gemeente van Christus ook mooi zijn. Opvoeden vanuit het geloof vraagt om keuzes tegen de stroom in. Dat is samen half zo moeilijk. Ik ga de moeder van ons koekiemonstertje uitnodigen voor de ouderbijeenkomst.

Eline de Boo is schrijfster met een missionaire roeping.

*En toen ze Hem zagen bewezen ze Hem eer,
al twijfelden enkelen nog.*

(Matteüs 28:17)

Het feest van de opstanding

Het is weer Pasen geweest. We vierden de opstanding van Christus uit de dood. Maar was dat eigenlijk een feest? Er klonken geen trompetten bij het open graf. Zelfs toen zijn leerlingen de opgestane Jezus zagen, twijfelden ze nog. En toch heeft hun geloofsverhaal de einden der aarde bereikt.

tekst **Jeannette Westerkamp-Stegeman**

Pasen is een wonderlijk feest. Pesach, het feest van de uittocht uit Egypte, was makkelijker te vieren. De zee maakte ruim baan voor een stoet slaven met hun kinderen en geiten en spoelde even later over het machtige leger van Egypte heen. Je ziet het gebeuren. Het lied dat spontaan ontstaat, wordt eeuwen later nog gezongen en begeleid met de tamboerijn. 'Wij waren slaven in Egypte en de Heer heeft ons bevrijd', zeggen de nakomelingen. Het is niet alleen het verhaal van hun ouders, het is hun verhaal.

Jezus baant voor ons een weg door de dood. We zijn bevrijd van de grip van de zonde, die ons scheidt van God. We zijn op weg naar het koninkrijk van God, waar geen dood en ziekte meer is. Maar er is geen trompetgeschal van engelen bij het graf. De vrouwen zingen geen lied in de tuin. Er is geen feest rond het graf. Niemand is getuige van de opstanding. Een paar soldaten in paniek. Een leeg graf. Enkele vrouwen die zeggen dat ze Hem gezien hebben. Dat is het. De schrijvers van de evangeliën zijn het er zelfs niet over eens wat er nu precies wanneer gebeurde. Het zijn de rafelige getuigenverklaringen die je krijgt bij een onverwachte en ingrijpende gebeurtenis. Het is niet één verhaal. Stel je voor dat Jezus was verschenen aan Pilatus en Herodes. Die waren zich misschien wel doodgeschrokken. Stel je voor dat Jezus de tempel was binnengewandeld en een bezoek aan het Sanhedrin had gebracht. Dat was nieuws geweest! Dat had mogelijk zelfs Rome bereikt. De wereldgeschiedenis heeft in een paar dagen een totaal andere richting gekregen, maar zelfs de mensen die in Jezus geloofden, hadden moeite het te zien.

Petjes en vlaggetjes

Twee volgelingen van Jezus, Kleopas en waarschijnlijk zijn vrouw, verlaten Jeruzalem, weg van het lege graf waar Maria Jezus ontmoette. Als Jezus bij hen komt lopen, vertel-

len ze Hem het hele evangelie. Over Jezus, de profeet van wie ze geloofden dat Hij de messias was, die op afschuwelijke wijze stierf. Over het lege graf en de engelen die vertelden dat Hij leeft. Dat graf was inderdaad leeg. Maar Jezus, waar moesten ze die zoeken? Bij hen thuis blijkt hun gesprekspartner Jezus zelf te zijn. Thuis bij mensen die de verkeerde kant op lopen.

>> Er is geen trompetgeschal van engelen bij het graf <<

Jezus verschijnt aan de discipelen, maar Tomas – die er niet bij is – is niet overtuigd. De groep dreigt uit elkaar te vallen. Als het Nederlands elftal wint, zeggen mensen vaak: *wij* hebben gewonnen. Het brengt mensen samen, samen voor de buis, met oranje petjes en vlaggetjes. Met liederen. Dat gevoel is er niet na de opstanding. De tranen van de leerlingen waren nauwelijks opgedroogd. Konden ze hun ogen wel geloven? Voel maar, zegt Jezus, eet met Me. Blijf niet met open mond staan kijken, Ik ben geen spook. Maar even later is Hij weer weg en moeten ze elkaar vertellen: 'Ik heb Hem gezien. Hij was het echt!'

Vissen

De discipelen gaan naar Galilea, naar huis. Naar de plek waar ze van alles hebben meegemaakt met Jezus. Ze gaan weer vissen, net als vroeger. Ook als Jezus naar de discipelen roept dat ze het net aan de andere kant moeten uitgooien en het vol vissen stroomt, lezen we: 'Geen van de leerlingen durfde Hem te vragen wie Hij was, ze begrepen dat het de Heer was.' Ze vlogen Hem niet in de armen zoals je dat zou

>>

>> Eyeopener

doen bij een vriend die je gemist hebt. Ze lijken ook niet te vragen wat er nu precies gebeurd is.

Ze gaan naar de berg waar Jezus ze onderricht heeft gegeven. Jezus komt bij hen. Elf mensen worden de wereld in gestuurd om alle volken tot discipelen van Jezus te maken. Om te doen wat Hij deed, met de macht die Hij had. Alle volken! En ze bewijzen Hem eer, ook al twijfelen sommigen nog steeds.

Ronde steentjes

In plaats van het herdenkingsfeest van de uittocht uit Egypte hebben we nu het avondmaal, de herinnering aan de dood van Christus. We hebben de doop: het sterven met Christus en opstaan uit het water. We lopen niet met ronde steentjes om onze hals als herinnering aan het open graf, maar met kruisen als herinnering aan de dood. Wat we wel hebben als herinnering is de zondag, de dag van de opstanding, en niet meer de sabbat.

overdracht. Niet: eerst deed ik het, nu moeten jullie het doen. Het wordt een andere manier van samenwerken. 'Ik ben met jullie, alle dagen, tot aan de voltooiing van deze wereld', zegt Jezus daarover.

De heilige Geest moest nog komen. De Geest die Jezus openbaart en mensen die de opgestane Heer hebben ontmoet, bij elkaar brengt. Die ontmoeting met Jezus kan overal zijn. Vlak bij de plek waar je je geloof begraven had, onderweg, terwijl je de verkeerde kant op loopt, maar toch vooral ook op plekken waar je Jezus eerder hebt ontmoet, al wordt nu alles anders.

Duwtje

Nu is het onze opdracht om mensen naar Jezus te brengen en gratis het eeuwige leven in overvloed aan te bieden. Sommige mensen reageren verbaasd, anderen lachen ons uit, en er zijn christenen die deze boodschap met hun leven moeten bekopen. We mogen weten dat we niet alleen zijn, dat we alle macht hebben gekregen. En soms komt de hemel te hulp met een wonder, zodat we heel concreet kunnen zeggen: 'Dit is Jezus voor jou, nu.' Maar even zo vaak hebben we niet meer dan: 'Hij is er echt, alleen ik kan Hem niet aanwijzen. Ik vertrouw erop dat Hij zich aan jou zal laten zien als je Hem zoekt.' Soms zien we Hem tijden niet. Maar Jezus loopt altijd met ons mee en kan ons zomaar een vriendelijk duwtje geven: let hier of daar eens op. En soms ziet iemand Jezus in ons, net op het moment dat we Hem zelf misschien een beetje kwijt zijn.

Blijkbaar zijn ze de wereld ingegaan, die elf. Het effect ervan was enorm. De kosten ook. Dat ontroert me. Twijfelend en aanbidgend zijn ze begonnen en elke keer is Hij ze weer tegemoetgekomen. En terwijl anderen zeiden: 'Wacht even. Wat was dat?', zeiden zij: 'Dat was Jezus.'

Jeannette Westerkamp-Stegeman (NGK) is werkzaam als predikant in een gesloten jeugdinrichting.

>> Soms komt de hemel te hulp met een wonder <<

Niemand twijfelt aan de dood van Christus. Ook niet-christelijke historici niet. De vernedering, het lijden en de dood waren publiek. Er zijn ook goede argumenten voor de historiciteit van de opstanding, maar daar worden weinig mensen door overtuigd. De opstanding was ongrijpbaar. Jezus was ongrijpbaar. Tot Hij het brood brak en zijn wonden liet zien en voelen. (Overigens: wonden? Na de opstanding? Is de herinnering aan wat hier op aarde gruwelijk lijden was, op de nieuwe aarde een sieraad?) Tussen de dag van de opstanding en zijn hemelvaart verschijnt Jezus onaangekondigd op verschillende tijden en plaatsen. Alsof Hij zijn vrienden de tijd geeft om eraan te wennen dat Hij altijd bij hen zal zijn, maar niet tastbaar. En op de berg vindt geen afscheid plaats, geen

Om over na te denken of door te praten

- Hieronder staan een paar titels voor Pasen. Welke past voor jou het beste?
 - Pasen is: lachen door je tranen heen.
 - Pasen is: ik hoef niet meer bang te zijn voor de dood.
 - Pasen is: de wereld is gered.
- Is er een moment geweest dat de opgestane Heer aan jou 'verscheen', dat je Hem niet meer van horen zeggen, maar van aangezicht tot aangezicht leerde kennen?
- Twijfel je weleens over de opstanding? Wat doe je daarmee? Maakt het je angstig? Praat je erover?
- Heb je in het contact met een niet-christen weleens ervaren dat je 'macht' kreeg om te genezen, te overtuigen, iets te weten wat je niet kon weten?
- Er zijn christenen die zeggen dat de opstanding niet letterlijk moet worden opgevat, maar dat de discipelen zijn boodschap tot leven gebracht hebben. Wat zijn de consequenties van zo'n visie?
- Als je met niet-christenen over Jezus praat, waar praat je dan over? Welk verhaal vertel je? Gaat het over het kruis? Over de overwinning op de dood? Over zijn aanwezigheid nu?

gert bouterse

timmer- en onderhoudsbedrijf

aanbouw, schuifpuien,
kozijnen.

maatwerk kasten

nieuwe schoorsteen

Veenlantstraat 18 3117 CK Schiedam
Tel. 010-4267019
gert@boutersetimmerwerk.nl

Bekijk eens onze website:
www.boutersetimmerwerk.nl

badkamers • plafonds • keukens • wanden • en andere verbouwingen

Wat bezielt me?

Wat mij bezielt is dat God van mij houdt. Ongelooflijk! Ik zoek bezieling om dat nog beter te kunnen ervaren. Jij ook?

Neem een proefabonnement op christelijk magazine OnderWeg.

Ga naar onderwegonline.nl/gratis

Drie maanden gratis, stopt automatisch.

Onder
Weg

Inspiratie
voor
reisgenoten

‘Zeg soms gewoon: *life sucks*’

Voor Sabine van der Heijden – docent aan de Christelijke Hogeschool Ede en auteur – is vrucht dragen sinds haar bekering een centraal thema. Een tijd lang worstelde ze met het gegeven dat haar eigen moederschoot geen vrucht droeg. ‘Ik heb geleerd dat je ook op andere manieren vruchtbaar kunt zijn.’

tekst **Wilfred Hermans** beeld **Sahil Aamir Fotografie**

In haar woonplaats Houten is Sabine (59) net begonnen een grote nacht-zonderdak te organiseren met diverse plaatselijke kerken en organisaties. Zelf woont ze sinds 1985 met haar man Piet in een woongroep van Timon, waarbinnen ze een eigen huis hebben. Binnenkort verlaten ze de woongroep. Niet om zich terug te trekken, ze gaan deelnemen aan een nog uit te kristalliseren woonproject voor senioren met een wijkfunctie. ‘Je leven delen in een vorm van gemeenschap vind ik belangrijk, en leuk. Waarom? Daar moet ik even over nadenken. Omdat het

voor mij zo vanzelfsprekend is. Bijbelse waarden zijn: elkaar liefhebben, elkaars lasten dragen, naar elkaar omzien. Dat staat op gespannen voet met onze samenleving waarbinnen iedereen z’n eigen leventje leidt; dat is niet mijn levenshouding.’

Wat heeft ruim dertig jaar leven in een woongroep jou gebracht en geleerd?

‘Sowieso heel veel gezelligheid en lekkere maaltijden. Ik heb verrijkende ontmoetingen gehad met mensen die ik anders nooit zou ontmoeten; dat ver-

breedt je wereld. Door gewoon samen op te trekken, merkte ik dat we iets konden bijdragen aan de levens van die mensen. Dat zit ‘m vaak in kleine dingen. Een andere kant is dat het wonen met anderen je confronteert met jezelf, met minder leuke dingen in je karakter. Dat is niet altijd makkelijk, wel heel vormend.’

Ben je zelf ook zo opgegroeid?

‘Nee, ik heb alleen een zusje en we hadden vrij weinig contact met andere familie. Mijn moeder was lichamelijk niet zo sterk, waardoor het geen zoete

Sabine van der Heijden: 'Bij Youth for Christ ervoer ik iets wat ik nergens anders had meegemaakt: zij accepteerden elkaar en leefden vanuit liefde met elkaar.'

inval bij ons was. Haar karakter was daar ook niet naar. Mijn vader had als buurthuisleider wel wat meer met het gemeenschapsleven. Pas toen ik na mijn bekering – mijn ouders geloofden niet – op mijn zestiende bij Youth for Christ terechtkwam, ontdekte ik dat ik het eigenlijk heel leuk vind om met anderen op te trekken. Op mijn achttiende deed ik bij Youth for Christ een diaconaal jaar en merkte ik, zoals de psalm zegt, hoe goed het is als broeders samenwonen. Daarna heb ik nog in de leefgemeenschap Oudezijds 100 in Amsterdam gewoond; het afvalputje van Nederland, waar ik veel bijzondere mensen heb ontmoet. Daar leerde ik samenwonen met christenen en

ondertussen ruimte bieden aan mensen die waren stukgelopen. Die twee ervaringen spraken me zo aan dat ik dacht: zo wil ik ook leven.'

Wil je wat meer over je bekering vertellen?

'Sinds mijn twaalfde begon ik over leven en dood na te denken. Mijn opa's en oma's gingen dood, en ik kreeg van mijn vader een oude kinderbijbel. "Nuttig als je wat meer van kunst en cultuur wilt begrijpen", zei hij erbij. Daardoor ontdekte ik dat er meer is dan je kunt zien, en dat vond ik uitermate interessant. De dichtstbijzijnde middelbare school was een christelijke, en daar organiseerden men-

sen van Youth for Christ kerst- en paasvieringen. Ik raakte met hen in gesprek en ze namen me mee naar hun activiteiten. Ik begreep er weinig van, al vond ik Jezus een zeer intrigerende persoon – en dat vind ik nog steeds. Wel ervoer ik iets wat ik nergens anders had meegemaakt: zij accepteerden elkaar en leefden vanuit liefde met elkaar. Men bad voor mij, en daarna was ik een tijd lang heel erg blij.' Opgetogen: 'Huh, waar komt dit vandaan?', dacht ik. Daarna legden mensen mij uit wat het evangelie inhield – ik begreep bijvoorbeeld niks van het kruis en wilde leren Bijbellezen en bidden.'

Wat fascineert je nu nog aan Jezus?

'Zijn mysterieuze uitspraken, zoals: wie zijn leven wil behouden, zal het verliezen, maar wie het verliest om mijnentwil, zal het behouden. Maar ook zijn wonderen, hoe Hij mensen doorziet, hoe Hij niet bang is om de hypocrisie aan te kaak te stellen van de mensen die Hem naar het leven staan. En dat Hij zegt het brood, het licht en het levende water te zijn – allemaal zaken van levensbelang, maar hoe werkt dat dan? Enerzijds heb ik veel antwoorden gekregen, maar tegelijk heb ik ook weer minder antwoorden dan vroeger. Het mysterie blijft. Dat vind ik mooi; >>

Sabine van der Heijden is docent, supervisor en studieloopbaanbegeleider bij de Academie Theologie aan de Christelijke Hogeschool Ede. Daarvoor werkte ze bij Youth for Christ Nederland als teamleider Kerkenwerk en als schrijver en regiobegeleider. Tussen 2000 en 2008 was ze coördinator van de jongerenwerkersopleiding aan de Wittenberg.

Sabine schreef een aantal boeken, zoals *Hemels interactief* (1996), *Re:visie* (2003), *Het mysterie tussen God en jou* (2004) en *Kerk voor een nieuwe generatie* (2011). Ze is lid van De Lichtboog (NGK) in Houten.

Sabine van der Heijden: 'De immense ongelijkheid in de wereld stoort mij enorm, en ik ben blij dat daar ook in de christelijke wereld steeds meer aandacht voor komt.'

God is zó groot, dat het niet zou kloppen als wij Hem volledig zouden begrijpen.'

Geloof je nu anders dan vroeger?

'In de loop der jaren heb ik geleerd dat we niet alleen geloven om in de hemel te komen, maar om Gods koninkrijk alvast vorm te geven, met vallen en opstaan. Dat koninkrijk is voor mij steeds meer gaan leven door de New Wineconferenties. Gerechtigheid is daarbij voor mij een centraal begrip. Mensen rechtdoen.

Daarom ben ik bijvoorbeeld ook actief voor zo'n nacht-zonder-dak, en daarom meldde ik mij gelijk aan toen ik hoorde dat de CHE docenten zocht om statushouders te begeleiden tijdens een voortraject voor een studie hier. Nederland is vol, klagen mensen weleens. Dan denk ik: ja, vol met mensen die in veel te grote huizen willen wonen. De immense ongelijkheid in de wereld stoort mij enorm, en ik ben blij dat daar ook in de christelijke wereld steeds meer aandacht voor komt.'

Je bent redelijk snel na je bekering gedoopt, hoe ging dat?

'Toen ik onderweg was naar de doop van een vriendin dacht ik: dit zou ik ook wel willen. Het gebeurde in een zwembad in Weesp, de eerste doopdienst die ik bijwoonde. De dominee vroeg na twee dopelingen of er – het is een raar verhaal, nu ik er aan terugdenk – nóg iemand gedoopt wilde worden. Ik kreeg het warm en koud tegelijk, wilde dolgraag, maar durfde niet. Ik zei tegen God: "Als hij het nóg eens vraagt, doe ik het." En dat deed hij. Ik stond op en werd gedoopt. Een heel bijzondere en emotionele ervaring, ik ervoer echt dat ik in dat watergraf onderging, mijn oude leven aflegde en eruit kwam als een nieuw mens. Nú ben ik een kind van God, dacht ik. Toen ik het thuis vertelde, waren mijn ouders woest! In wat voor sekte is onze dochter terechtgekomen?, dachten ze. Achteraf niet zo gek, ik was 16 en we hadden nooit over dopen gesproken. Welke kerk was het, en ben je daar nu lid?, vroegen ze. Ik had geen idee. Die doop heeft lang tussen ons in gestaan, ze dachten dat ik daarmee mijn hele opvoeding aan de kant zette.'

Ben je veranderd sinds je bekering?

'Ik ben altijd al een braaf meisje geweest, dus in die zin ben ik niet radicaal veranderd. Ik dacht zelfs een tijdje dat ik niet tot geloof kón komen, omdat alle bekeringsverhalen alleen gingen over mensen die eerst in de goot lagen. Toch ontdekte ik dat God ook wat te zeggen heeft tegen toch al brave mensen, zoals je leven delen, je inzetten voor anderen. De Bijbel is een radicaal boek, waarvan we in de kerk vaak de scherpe randjes proberen af te slijpen.'

Heb je zelf weleens last van die scherpe randjes?

'Toen ik christen werd, leerde ik dat God tien procent van je inkomen wil. Toen ik later ging werken, werd dat best een bedragje. Toch hebben we het volgehouden.'

den. Toen we dit jaar een huis moesten kopen in verband met ons nieuwe project met ouderen, hadden we te weinig geld.' Lachend: 'Ik heb toen eens uitgerekend hoeveel we in de loop der jaren hebben weggegeven en concludeerde dat we daar een aardig huis voor hadden kunnen kopen, haha! Het mooie was dat God gezorgd heeft dat we het huis tóch konden kopen.'

>> 'Mijn doop was een heel bijzondere en emotionele ervaring' <<

Je staat dagelijks voor een groep studenten. Wat wil je hun vooral meegeven?

'Ik hoop dat ik ze kan helpen om te ontdekken – hm, dit klinkt een beetje saai – waar hun kracht ligt. Een docent is per definitie iemand met een rood potlood die vooral kijkt naar wat er nog ontbreekt; het kan heel verfrissend zijn om studenten te benaderen vanuit waardering en te kijken wat ze al wél bezitten en hoe je dat kunt versterken. Ik zeg steeds vaker: "Als je gelooft in een genadige God, wees dan ook genadig voor jezelf", want ik merk dat studenten steeds hogere eisen aan zichzelf stellen en daarin vastlopen. Het toenemend aantal burn-outs gaat de CHE niet voorbij. De onbeperkte keuzevrijheid zorgt ervoor dat studenten het niet meer als vrijheid ervaren, terwijl ze in hun adolescentie vaak al met onzekerheid te kampen hadden. Vorig jaar werkte ik met een supervisiegroepje, waar we op een gegeven moment concludeerden dat het goed kan zijn om in de woestijn te zijn, dat je niet altijd gelukkig hoeft te zijn. Dat het leven soms gewoon moeilijk en dor is. Dat je God misschien juist in de woestijn ontmoet. Neem afstand van de Facebookmythe dat het leven altijd leuk moet zijn in. Zeg soms gewoon: *life sucks*.'

In hoeverre spreek je dan uit eigen ervaring?

'Ik heb best moeilijke dingen meegemaakt, maar het geheim van geluk zit in het accepteren daarvan. Wij hebben bijvoorbeeld geen kinderen, terwijl ik dat lange tijd wel wilde. Ik heb dat met God uitgevochten, het uiteindelijk geaccepteerd en geleerd dat je ook op andere manieren vruchtbaar kunt zijn, in mijn werk bijvoorbeeld. Dat betekent niet dat het nooit meer pijn doet, maar ik kon wel verder met mijn leven.'

Wilfred Hermans is journalist en zelfstandig tekstschrijver.

>> Column

Balanstrutjes

In de week van 8 maart, de Internationale Vrouwendag, hoorde ik op de radio een interview over het glazen plafond. Het blijkt dat een relatief laag aantal vrouwen in Nederland doorstroomt tot de hoogste lagen van management en bestuur. De geïnterviewde bekritiseerde de mentaliteit van de Nederlandse vrouw. In haar visie stellen veel vrouwen te hoge eisen aan hun leven. Ze willen namelijk niet alleen werken, maar ook kinderen krijgen. Ze willen actief sporten en ook vrijwilligerswerk doen. Kortom, ze willen zich breed ontplooiën. 'Balanstrutjes', zo noemde ze die vrouwen. De geïnterviewde goot haar fielen van toorn uit over haar eigen geslacht. In haar visie moeten Nederlandse vrouwen meer ambitie hebben. Want, zo zei ze, in je werk kun je je ook breed ontplooiën. Ik geloof daar niet in. Hoogopgeleide mensen denken dat alles wat zij doen 'breed' is. Ze vergeten dat de weg naar de top vrijwel altijd gepaard gaat met afstomping – juist op menselijk niveau. Onder andere omdat je alleen omgaat met hoogopgeleide mensen, omdat je bezigt bent op abstract niveau, en omdat je de samenleving niet echt leert kennen. En, breedte zonder diepte is ook beperkt.

>> Ze vergeten dat de weg naar de top vrijwel altijd gepaard gaat met afstomping <<

Er zijn ook mannen die een zekere balans in hun leven willen. Ik denk dat zij 'balanssukkeltjes' heten. Dat zijn van die stommeriken die tijd willen besteden aan hun gezin, die klaar staan voor anderen en die actief zijn in het verenigingswerk. Ik geloof er niets van dat het koninkrijk van God gebouwd wordt door mensen die zich alleen op hun carrière richten. Ik ben dankbaar voor de vele balanstrutjes en balanssukkeltjes die ook betrokken zijn bij hun gezin, die taken in de samenleving op zich nemen, en die actief zijn in de kerk. Daar word je een rijker mens van. En, zo maak je ruimte voor anderen die ten koste van alles door het glazen plafond heen willen.

Maarten Verkerk is onder meer bijzonder hoogleraar filosofie aan de TU Eindhoven en de Universiteit Maastricht.

Kennismaken met de kerk(dienst)

Voor veel kinderen is de crèche de plek waar ze voor het eerst kennismaken met de kerk. Welke indruk van de kerk krijgen de kinderen dan? Het is belangrijk dat de crèche een veilige plek is. Dan krijgen ze een goed gevoel bij de kerkelijke gemeenschap. Maar krijgen ze ook verteld waarom we samenkomen?

tekst **Anko Oussoren**

Agenda

- 23 en 25 april (Drachten, Zutphen, Zeist en Zevenbergen): Regiobijeenkomsten Praktijkcentrum over kerk zijn met jong en oud. Thema: De kracht van generaties. Zie www.praktijkcentrum.org/highlight/bijeenkomst-generaties-in-de-kerk.
- 18 - 21 mei (Biddinghuizen): Pinksterconferentie Opwekking, met als thema 'One way'. Er zijn programma's voor kinderen, tieners en jongeren, maar ook interessante seminars voor jeugdwerkers. Zie www.opwekking.nl/conferenties/pinksterconferentie.

- 26 mei 2018 (Arnhem): EO Jongeren-dag, met als thema 'Walk on water'. Zie beam.eo.nl/eo-jongeren-dag.

Enthousiast kwam mijn zoon (8 jaar) de trap af: 'Vandaag mag ik eindelijk weer een keer mee naar de crèche.' Ik glimlach, zijn enthousiasme voor de crèche is vele malen groter dan voor een 'gewone' kerkdienst. Als ouders draaien we mee in het oppasrooster van de crèche en we hebben afgesproken dat, als wij aan de beurt zijn, één van onze kinderen mee mag om te helpen. Die zondagmorgen werd ik er weer bij bepaald hoe belangrijk het is wat we daar doen. Voor peuters is de crèche de kerk. Welk beeld krijgen ze daar van de kerk?

Speelgoed

Veiligheid, hechting en vertrouwen zijn belangrijk voor baby's en peuters. Het is dan ook belangrijk dat kinderen zich veilig voelen in de crèche. Werk daarom met een vaste groep mensen, eventueel aangevuld met jongeren of ouders die meedraaien. Jonge kinderen leren associatief. Alles wat ze horen, zien en ervaren op de crèche is bepalend voor het beeld dat ze zich vormen over de kerk. Dit kan over de oppas, vriendjes of vriendinnetjes gaan, maar ook over het speelgoed. Is het afgedankt of kapot speelgoed dat thuis wel gemist

kon worden? Of is het goed, duurzaam speelgoed waarin zichtbaar wordt dat we hen echt belangrijk vinden? Zit de crèche in een achterafzaaltje, zodat ze de dienst niet verstoren, of is het een open ruimte, waar met aandacht over nagedacht is? Het kerkgebouw legt inderdaad soms beperkingen op, maar als gemeente zijn we wel verantwoordelijk voor de indruk die kinderen krijgen. Voor hen is de crèche de kerk. Zijn we bereid daarin te investeren en te laten zien dat we ook de allerkleinsten echt belangrijk vinden?

Basisgeloof

Maar de crèche is meer dan een veilige opvangplek, zodat de ouders ongestoord de kerkdienst kunnen bijwonen. Zeker voor peuters is het belangrijk dat ze er kennismaken met gebruiken en rituelen, ook al begrijpen ze die nog niet. Thuis geef je vorm aan geloofsopvoeding door te bidden, voor te lezen en te zingen, maar dat kan ook in de crèche. Als gemeente zijn we inhoudelijk verantwoordelijk voor wat daar gebeurt. Voor baby's is het vooral belangrijk dat ze dingen ervaren en voelen dat ze er mogen

Door kinderen te laten tekenen kunnen ze hun gevoelens en ervaringen uiten. De tekeningen geven ook een aanknopingspunt om het Bijbelverhaal terug te vragen.

zijn, maar zodra de baby's peuters worden, gaan ze steeds meer ondernemen. Ze ontdekken dat ze van alles kunnen en worden zich bewust van hun eigen wil. Dit is een enorme ontdekking en in deze fase vormen ze een soort 'basisgeloof'. Dat betekent dat het belangrijk is dat ze in de crèche zelf dingen mogen doen. Zoals zelf bidden en lezen (vooral prentenboeken). Dat kun je praktisch vormgeven door bijvoorbeeld halverwege het spelen een moment te creëren waarop de kinderen in een kring gaan zitten en je een 'viering' met elkaar hebt: samen zingen, bidden en een Bijbelverhaal lezen. Als de ruimte ervoor is, zou je een aparte plek in kunnen richten waar je met de kinderen naartoe gaat. Afsluitend zou je samen nog wat kunnen drinken met iets erbij. Zorg voor een vaste, herkenbare structuur.

Ingroeien

Ten slotte, de crèche is ook de plek waar jonge kinderen voorbereid kunnen worden om deel te nemen aan de 'gewone' kerkdienst. In mijn eigen gemeente gaan kinderen gemiddeld vanaf 4 jaar mee naar de kerkdienst en is er voor hen geen eigen viering of Bijbelklas. Juist dan is het belangrijk dat de crèche de plek is waar ze al kunnen kennismaken met de tradities en gewoontes van een kerkdienst. De overgang van de crèche naar de dienst is vaak heel groot. Terwijl ze eerst konden spelen en op hun

eigen niveau werden aangesproken, moeten ze nu heel lang stil zitten, zonder dat ze begrijpen wat er gebeurt. Door op de crèche aandacht te geven aan de overgang naar de kerkdienst kun je kinderen daarin meenemen. Bijvoorbeeld door ze verschillende onderdelen van de liturgie te laten ervaren. Laat ze het samen zingen ervaren. Neem de oudste peuters uit de crèche mee naar onderdelen van de kerkdienst en bespreek met hen wat ze meemaken, maar vertel ook wat de gemeente daar aan het doen is.

Media/tips

- Laat bij het vertellen van een Bijbelverhaal platen of concrete voorwerpen zien en geef de kinderen de mogelijkheid om te tekenen. De voorwerpen en platen helpen om geconcentreerd te luisteren en in het tekenen kunnen ze hun gevoelens en ervaringen uiten. De tekeningen geven daarna weer een aanknopingspunt om het verhaal terug te vragen.
- Er zijn zeer veel peuter- en kinderbijbels en kinderwerkmethoden. Deze springen er voor ons uit:
 - De *Prentenbijbel* van het Nederlands Bijbelgenootschap. Een eenvoudig verwoorde en geïllustreerde kinderbijbel, die aansluit bij de behoefte

Kortom, laat de crèche niet een plek zijn waar kinderen alleen maar worden opgevangen, maar maak ook daar al zichtbaar hoe belangrijk we hen vinden en geef expliciet aandacht aan hun geloofsopvoeding.

Anko Oussoren is adviseur bij het Praktijkcentrum. Met bijdragen van Paul Smit en Martine Versteeg, jeugdwerkadviseurs bij het NGK Jeugdwerk.

aan herkenning bij kinderen van deze leeftijd.

- De kinderwerkmethodes Opstap van de HGJB voor kinderen van 3 tot 6 jaar. Deze methodes wil de overgang naar de kerkdienst verkleinen en verdieping aanbrengen binnen de kindercrèche, Bijbelklas of kindernevendienst. Zie www.hgjb.nl/werken-met-jongeren/methodes/methode:opstap-deel-1.htm.

De preek als TED-talk

TED-talks zijn razend populair. Wekelijks verschijnen er nieuwe toespraken op TED.com, die honderdduizenden tot miljoenen keren bekeken worden. Blijkbaar maken ze ons nieuwsgierig en leergierig. Dat zit hem niet zozeer in het onderwerp, want een TED-talk kan werkelijk overal over gaan. Het zit in de vorm, de manier van communiceren. Kunnen wij daar iets van leren met het oog op de preek in de kerkdienst?

tekst **Sjaak Biewenga**

De boodschap die we in de kerk verkondigen – het evangelie van Jezus Christus, de gekruisigde en opgestane Heer – is belangrijk. De preek als TED-talk is één van de vormen om die boodschap zo goed mogelijk bij mensen te laten landen.

TED (Technology, Entertainment, Design) begon als een conferentie waar tientallen sprekers aan het woord kwamen. Inmiddels is TED een mondiale organisatie. Overal in de wereld worden TED-evenementen met TED-talks georganiseerd.

Het motto van TED, *Ideas worth spreading*, maakt duidelijk wat het doel van een TED-talk is: het doorgeven van een idee dat de moeite waard is om gehoord te worden. De sprekers zijn gepassioneerd over iets specifiek dat zij hebben ontdekt of meegemaakt. De tijd die de sprekers krijgen is beperkt, meestal achttien minuten. Dat is voldoende om dat ene punt uit te leggen en toe te passen, maar niet voor allerlei zijpaden en extra punten.

Voor een preek betekent dit dat je moet uitzoeken wat het belangrijkste idee is dat

opkomt uit de Bijbeltekst of uit het Bijbelse thema waarover je preekt. Deze kernboodschap moet je kunnen verwoorden in één korte, pakkende en nieuwsgierig makende stelling. Deze stelling functioneert als kapstok voor de preek, waar je alles aan kunt ophangen. Tegelijk functioneert de stelling ook als snoeimes. Wat niet bijdraagt aan het doelgericht overbrengen van het centrale punt, al is het nog zo interessant en mooi, kan en moet achterwege gelaten worden.

Oogcontact

Om binnen achttien minuten een sterk punt te kunnen maken, moet over elk detail van de toespraak nagedacht zijn. In de TED-talks wordt daarbij veel gebruikgemaakt van de inzichten uit de retorica en de communicatiewetenschappen. Zo moet er een heldere structuur in de toespraak zitten, zodat de luisteraars deze goed kunnen volgen. Ook moet de toespraak aantrekkelijk zijn om naar te luisteren. Dat kan bijvoorbeeld door gebruik te maken van concrete

voorbeelden, anekdotes en retorische stijlmiddelen of door het tonen van ondersteunend beeldmateriaal. Daarnaast is ook de hele performance van de spreker van belang. Een spreker die levendig spreekt en oogcontact maakt is beter te volgen dan iemand die monotoon voorleest.

Geraakt

Een tweede kernmerk van een TED-talk is dat de sprekers persoonlijk betrokken zijn bij het onderwerp waar ze over spreken. Ze hebben iets meegemaakt, iets ontdekt of zijn ergens enthousiast over en komen daarover vertellen. De toespraken zijn daarom vaak persoonlijk van toon en er worden geregeld persoonlijke ervaringen verteld. Als luisteraar mag je tijdens de toespraak de spreker een beetje leren kennen en in het hart kijken. Dit draagt eraan bij dat de luisteraar zich verbonden voelt met de spreker en zich gemakkelijker openstelt voor wat hij of zij te zeggen heeft. Ook voor predikers is het mogelijk om persoonlijk te preken. De luisteraars mogen

aan de prediker merken dat deze zelf geraakt is door de preek, dat hij of zij de boodschap van de preek in de praktijk probeert te brengen en zo goed en zo kwaad als het gaat met God probeert te leven. Daarbij gaat het dus niet alleen om de positieve verhalen, maar ook over hoe je als voorganger omgaat met tegenslag, moeite en zonde. Juist wanneer je als kerkganger bij de spreker iets proeft van diens eigen omgang met God kan deze een geloofsvoorbeeld en inspirator voor je zijn.

Snack

Ik zou het een verrijking vinden als preken soms als TED-talk opgezet worden. Vlot, kernachtig, informeel en aantrekkelijk vormgegeven. De TED-talk is een vorm die aansluit bij de behoeften van onze huidige samenleving en daarmee een goede manier om het evangelie bij mensen te laten landen.

Toch is het niet mogelijk om elke preek als TED-talk op te zetten. Een korte en krachtige preek als TED-talk heeft wel iets weg van een snack, een hapklaar brokje inspiratie voor de

kerkgangers. Dat is lekker en soms precies wat we nodig hebben om weer door te kunnen, maar het is niet voldoende om een gezond geloofsleven op te bouwen.

Je kunt je als spreker niet altijd beperken tot één kort en krachtig hoofdpunt. Als prediker wil je de Bijbel recht doen als basis voor je preken. Niet elke Bijbeltekst is geschikt om er slechts één centrale boodschap uit te pakken. Sommige teksten hebben meerdere kernpunten, andere teksten zijn beeldend of dichterslijk en roepen een hele wereld aan gedachten en associaties op, zonder per se één punt te maken. Zowel de Bijbel als ons leven met God is niet te reduceren tot enkele inspirerende kernideeën. Daarom is in een preek vaak een uitgebreidere en bredere duiding nodig.

Kloppen

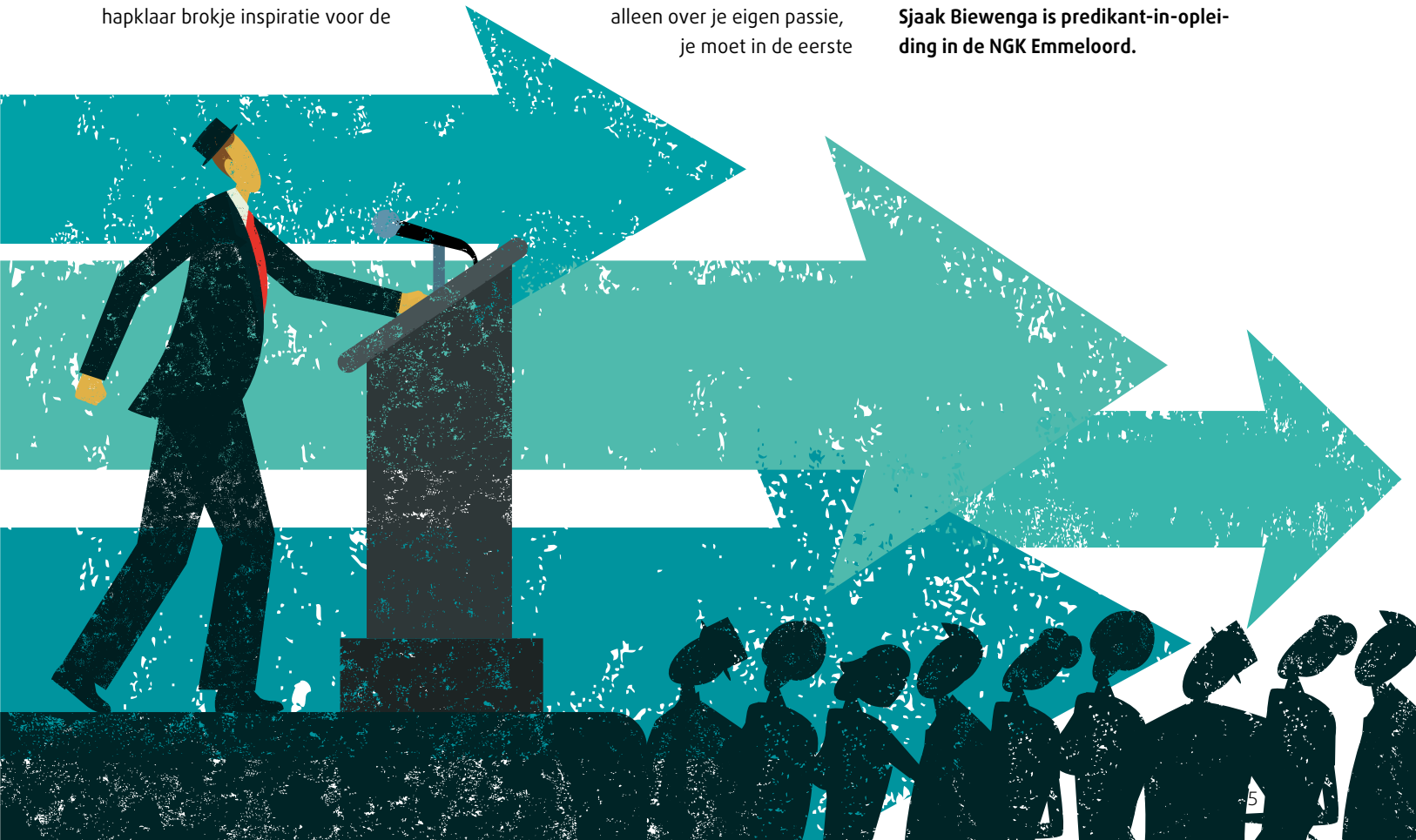
Het is ook niet altijd mogelijk om als spreker nadrukkelijk in de spotlights te staan, zoals bij een TED-talk gebruikelijk is. In een preek draait het uiteindelijk niet om de spreker. Je spreekt niet alleen over je eigen passie, je moet in de eerste

» De Bijbel is niet te reduceren tot enkele inspirerende kernideeën «

plaats Gods Woord verkondigen, door zijn verhaal te vertellen. Je mag daarbij je eigen geloofsleven inzetten als hulpmiddel om mensen bereiken, maar het gaat niet om jou.

Er zijn dus wel wat voorwaarden. Maar toch, er zijn soms van die momenten dat je als voorganger iets op het spoor komt waarvan je hart sneller gaat kloppen en waarbij je denkt: dit ene punt is zo belangrijk, deze boodschap moet iedereen horen, dit is wat God wil zeggen tegen de gemeente! Dat zijn precies de momenten waarop je al je energie kunt gebruiken om je op dat ene punt te focussen, om het kort, krachtig en aantrekkelijk te kunnen overbrengen en zo je luisteraars te inspireren.

Sjaak Biewenga is predikant-in-opleiding in de NGK Emmeloord.

Spelen met Leviatan

Monsters in Bijbel, theologie, religie en kunst

Koert van Bekkum, Jaap Dekker, Henk van de Kamp, Eric Peels (red.)

Vanaf de oudheid tot in hedendaagse films wordt ongrijpbaar kwaad in de wereld verbeeld in (zee)monsters, draken en slangen. Ook de Bijbel tekent ze. De bekendste onder hen is Leviatan: een symbool van een levensbedreigende kracht in natuur en geschiedenis. De Bijbel gebruikt de taal en beelden van 'Leviatan' om dit soort monsters hun plek te wijzen.

God is soeverein over heel de kosmos, zelfs deze macht heeft Hij in de hand. Voortbordurend op dit motief heeft de latere Joodse en christelijke traditie Leviatan op uiteenlopende manieren theologisch en politiek geduid. Deze bundel behandelt de relevante passages uit het Oude en Nieuwe Testament, en het vroege Jodendom. Verder komen een aantal perspectieven vanuit theologie, religie, kunst en film aan de orde.

288 p., geïllustreerd, € 22,50, in de boekhandel

Theologische Universiteit Kampen

Theologische Universiteit Apeldoorn

Buizen & Schipperheijn Motief Amsterdam

bijbel studie
lezenlerenleven

Bijbelstudiedag
17 april 2018 in Haren

'Omgaan met verscheidenheid'

meer informatie
www.steunpuntbijbelstudie.nl

vanaf 17 april 2018 verkrijgbaar
Gemeenteschets #29 Leerlingen
10 thema's over Discipelschap

Wat bezielt me?

Wat mij bezielt is dat God van mij houdt. Ongelooflijk! Ik zoek bezieling om dat nog beter te kunnen ervaren. Jij ook?

Neem een proefabonnement op christelijk magazine OnderWeg.

Ga naar onderwegonline.nl/gratis

Drie maanden gratis, stopt automatisch.

OnderWeg
inspiratie voor christenen

BETERE VOORWAARDEN VOOR UW LENING?

SKG

Bij Stichting Kerkelijk Geldbeheer kennen we de kerkelijke markt als geen ander! Veel kerkelijke gemeenten hebben dit al ervaren en hebben hun financiering tot volle tevredenheid bij SKG ondergebracht.

Bij SKG kunt u terecht voor:

- een nieuwe financiering
- oversluiten huidige financiering
- passend advies voor uw kerkelijke gemeente

Vraag een vrijblijvend gesprek aan (0182) 58 80 00 of kijk voor meer informatie skggouda.nl.